

Woodcraft

ŽIJEME LESNÍ MOUDROSTÍ

ZIMA 2024

Vydává Liga lesní moudrosti

TÉMA: OCHRANA PŘÍRODY

4

8

26

62

Obsah 4/24

2/ stalo se

8/ téma > Nové přístupy v péči o krajinu
Tomáš Koubek, Okeya

14/ ochrana přírody > Občanská věda
Martin Kupka, Logan

18/ rozhovor > Odpoledne s Václavem Cílkem
Magdalena Dvořáková, Waki

26/ dobrovolnictví > Patronáty: odvážná výprava za kouzly přírody
Olga Hušková

30/ osobní svědectví > Skautské patronáty a Trilobit v akci
Jiří Zelinka, Zelí

32/ životní prostředí > Práva přírody
Karolína Kupková

36/ duchovní hlad > Cesta z mlhy
Jana Vinklerová

41/ životní prostředí > Houbičková epidemie
Magdalena Dvořáková, Waki

44/ námět na činnost > Jak přírodě pomáhá náš kmen?
Anna Janáková, Sojka

45/ anketa > Zeptali jsme se

46/ příroda > Příšerka od Kosího potoka
Vlastík Růžička

48/ knižní okénko > Městská divočina
Jana Vinklerová

54/ hau kóla > Halena
Tomáš Jurkovič, Manehonga

58/ hlavolamy > Už jste někdy zkusili patnáctku?
Vlastík Růžička

61/ recept > Brynzové pirohy ze Spiše
Tomáš Jurkovič, Manehonga

62/ příroda > Poznej a chraň!
Petr Vilhelm, Willy

Woodcraft

Časopis vydávaný
Ligou lesní moudrosti

Šéfredaktorka
Gabriela Modřanská
Obrazový redaktor
Martin Lehký, Marťa
Grafická úprava a sazba
Jana Vinklerová, Janča
Korektorka
Magdalena Dvořáková, Waki
Redaktorky
Irena Žaloudková, Iří
Hana Staňková, Anpao

Adresa redakce
Liga lesní moudrosti
časopis Woodcraft
Senovážné náměstí 977/24
110 00 Praha 1

E-mail
casopis@woodcraft.cz
Informace o předplatném
ustredi@ligalesnimoudrosti.cz
Facebook
Časopis Woodcraft
Webové stránky
woodcraft.cz

Knihařské zpracování a tisk
RETISK – Praha
Distribuce
Balírna Letňany

Autoři článků jsou uvedeni
u svých textů.

Přetiskování obsahu povoleno
pouze s písemným souhlasem
redakce nebo autora
a s udáním pramene. Příspěvky
redakce vrací jen na vyžádání
autora. Názory autorů článků
nemusí souhlasit s názory
redakce.

Ročník 35, číslo 4
Navazuje na časopis Bizoní vítr.
Náklad 200 ks.
Cena výtisku 75 Kč.
Roční předplatné 280 Kč.

Uzávěrka příštího čísla je
10. ledna 2025.

Foto na 1. straně obálky
Ája Lehká

Pro sazbu byla použita
superrodina písem Carot
z písmolajny Storm Type
Foundry.

ISSN 1804-9508
MK ČR E 5455

LLM

Editorial

GABRIELA MODŘANSKÁ
šéfredaktorka

Milí čtenáři,

první klubovna našeho kmene byla v přízemí domu na Seifertově (tenkrát Kalininově) ulici, přímo naproti stadionu žižkovské Viktorky. Hned vedle bylo kino Obzor, do kterého jsem už jako dítě chodila. Dodnes mi ho připomínají dva mozaikové reliéfy faraonů, které lemovaly vchodové dveře. Stejně tak ve Strašnicích, na proti tramvajové vozovně, bývalo kino Mír, kde jsem viděla slavné *Vzpomínky na Afriku*. Nebo na Vinohradské třídě Bio Illusion s rozvíkacími sedačkami, kam jsme chodili na grotesky. A kino Flora, ve kterém mě jako dítě okouzila Disneyho *Sněhurka a sedm trpaslíků*. Z Obzoru je dnes fitcentrum, v prostorách kina Mír bowlingová herna, z Illusionu komerční prostory a nádherný palác Flora patří pojišťovně VZP.

Časy se prostě mění, je to přirozený běh věcí. Každá generace klade důraz na jiné věci, bojuje s jinými větrnými mlýny. Těm starším může dělat problém udržet krok s dobou, mladší generace může mít pocit, že nenapraví chyby té před ní. Ochrana přírody je velkým mezigeneračním tématem dnešní doby a je jedno, jestli mluvíme o environmentálních otázkách, nebo preferujeme termín ochrana přírody.

Příroda by nám především neměla být lhostejná. *Poznej a chraň* je název jednoho z článků tohoto čísla, ze kterého si dovoluji půjčit hlavní poselství, které je obsaženo ve všech příspěvcích, co se nám do zimního čísla sešly.

„Radost z poznávání přírody, z objevování nových neznámých druhů, zjišťování vzájemných souvislostí, to je jeden ze základních pilířů lesní moudrosti a také zdroj nekonečného potěšení.“

Upřímně nevím, na které články bych měla konkrétně upozornit, protože číslo je tentokrát tak obsahově nabitě, že bych musela vyjmenovat všechny. Ano, pohled na enviro problematiku se mění, staré přístupy nahrazují nové. Kina mého dětství nahradily komplexy typu Cinema City s popcornovou atmosférou, na kterou ale budou dnešní děti vzpomínat s úplně stejnou nostalgií a láskou. Někdy ani tak nezáleží v jakém kině sedíme, ale jaký film se promítá.

Do Nového roku přeji všem příjemné čtení s modrou oblohou nad hlavou i v srdci a odvahu chránit to dobré, co máme, i radost z možnosti objevovat nové.

Gabriela

Omluva redakce

Tímto se omlouváme autorovi článku s návodem na výrobu kožušinové vesty, který vyšel v minulém čísle. Správně mělo být uvedeno „Kožuštek, vesta z ovčí kůže“.

Vaše příběhy

Velké hry (1, 2)
Kiwendotha (3, 4)
Lážowandro (5)

Foto v celém Stalo se:
Jan Hladík, Marie Bílá

Tawiskara

27–29/9/2024

O víkendu na tábořišti Tate Osmaka se navzdory nedobré předpovědi počasí sešlo více než padesát zástupců různých kmenů, oddílů a rodů (Bimbrlata, Puštíci, Tate Osmaka, Tussilago, Walden, Wanakahoma)

A jak už to tak bývá, špatné počasí vypadá nejhůře z okna; v přírodě to obvykle není tak dramatické. Je sice pravda, že pár přeháněk se nám nevyhnulo, ale počasí nebylo vůbec tak hrozné a sobotní večerní oheň ozařovalo kromě plamenů i nekonečně hvězd...

Organizátoři to měli opět perfektně připravené, včetně šapitó pro případ nepříznivého počasí a hromady zajímavých cen, krásných medailí a camrátek. Kromě tradičních disciplín letos zařadili i dvě novinky – dálkovou střelbu na ležící terč a střelecké souboje, které se obě setkaly s velkým nadšením. Velká početní převaha „domorodých Osmáků“ se projevila i ve výsledkové listině, ale většina soutěží byla dost vyrovnaná a napínavá do posledních vteřin. Akce to byla opět hodně povedená a nezbývá, než se těšit na další ročník.

MAGDALENA DVOŘÁKOVÁ, Waki

VÝSLEDKY SOUBOJE

Děti

- I. Tom, Tate Osmaka
- II. Káně, Bimbrlata
- III. Matouš, Tate Osmaka

Ženy

- I. Jehla, Tate Osmaka
- II. Péťa, Puštíci / Tate Osmaka
- III. Bára, Tussilago

Muži

- I. Tashunke, Tate Osmaka
- II. Lukáš K.
- III. Waštélaka, Tate Osmaka

VÝSLEDKY ÚSTUPOVKA

I. místo (Děti)

Filip, Tate Osmaka
55 m

I. místo (Ženy)

Péťa, Puštíci / Tate Osmaka
80 m

I. místo (Muži)

Čaponka, Tate Osmaka
75 m

VÝSLEDKY ROVINNÁ STŘELBA

Děti do 11

- I. Hana
- II. Dajda, Bimbrlata
- III. Kari, Wanakahoma

Děti nad 11

- I. Brůča, Tate Osmaka
- II. Matouš, Tate Osmaka
- III. Filip, Tate Osmaka

Ženy

- I. Želva, Tate Osmaka
- II. Sabča, Tate Osmaka
- III. Péťa, Puštíci / Tate Osmaka

Muži

- I. Tashunke, Tate Osmaka
- II. Lukáš K.
- III. Beduín, Tussilago
Waštélaka, Tate Osmaka

Kiwendotha v Cholticích

4–6/09/2024

Poslední zářijový víkend se na louce u jurt kmene Trilobit v Cholticích sešla skupina asi padesáti bojovníků a bojovnic z pěti dětských kmenů.

Dostavil se pořádající kmen Trilobit a dále: Ďapáč, Bobři, Strážci údolí a Tančící lososi.

Po páteční cestě a stavění tee-pee v dešti jsme se v sobotu vzbudili do pěkného rána, posnídali jsme a úvodní scénkou začala ranní hra. Letošním tématem byla *Cesta kolem světa za 80 dní* (kterou jsme museli stihnout za jeden den). V dopolední části hry jsme chodili po Cholticích a hledali písmenka na domech podle popisných čísel. Z písmenek jsme složili tajenku, kterou jsme řekli u reformního klubu a dali jsme si tam sušenky a čaj. V odpolední hře jsme jezdili kolem světa a sbírali kartičky z hlavních měst. Měli jsme dvě možnosti večere: kebab nebo výborný burger ze stanoviště Londýn, které bylo v jurtě. Po odpolední etapě se spočítaly body a my jsme si zahráli vybíku. Večerní hra byla hodně běhací. Měli

jsem dopadnout pachatele, který ukradl spoustu peněz. Šlo o to, že jsme běhali mezi stano- višti a pokaždé jsme si vytáhli kuličku a buď jsme postoupili, nebo sestoupili. Na konci byly barevné papírky a podle nich jsme pachatele našli. Večer se zpívalo u ohně.

V neděli ráno ještě bylo vyhlášení celé Kiwendothy. Vítězná příčka obsadil kmen Tančící lososi, kteří si také vybrali své odměny. Todi pak ještě vyhlá- sila výsledky letošních Velkých her a dál už se jen balilo a jelo vlakem domů.

MIMOŇ, Jan Fidler

POŘADÍ

- 1. místo**
Tančící lososi – 12 šekenů
- 2. místo**
Strážci údolí – 11 šekenů
- 3. místo**
Bobři – 9 šekenů
- 4. místo**
Trilobiti – 8 šekenů
- 5. místo**
Ďapáč – 4 šekeny

Jak dopadly letošní Velké hry?

Rok 2024

Poslední z Velkých her: Kiwendotha, se tentokrát konala na louce vedle klubovny kmene Trilobit v Cholticích.

Zakončila tak další ročník proslulého mezikmenového klání o slavnou Mohykanovu palici. Velké hry již tradičně tvoří čtveřice mezikmenových klání, která pořádají různé dětské kmeny v průběhu roku a tímto jim také patří velké WAŠTĚ!

- **Stará Praha** – pořádaná na jaře kmenem Ďapáč, letos ve čtvrti Košíře.
- **Čiwawa** – pořádaná během květnového sněmu LLM ná- čelnicí Malé lóže.
- **Stopa Černého vlka** – pořá- daná na jaře kmenem Bobrů na tábořišti Malý Walden.
- **Kiwendotha** – pořádaná na podzim kmenem Trilobit v Cholticích.

Kterému z kmenů že se podařilo získat nejvíce šekenů a putovní trofej letos získal?

Letošních Velkých her se účastnilo deset kmenů. Všechny velkých her se účastnila vítěz- ná trojice kmenů. Letos opět po

roce převzal od kmene Bobrů putovní trofej kmen Trilobit, který také v součtu vyslal do Velkých her nejvíce bojovníků. Celému kmenu Trilobit gratu- lujeme k opětovnému získání Mohykanovy palice a jsme zvě- daví, zda se jim povede vítězství napřesrok obhájit.

A vy, co jste se zatím drželi zkratka, vězte, že Velké hry jsou vám otevřeny! Nezáleží na tom, jestli jste z dětského či rodin- ného kmene nebo rodu. Pokud jsou u vás členové, kteří mají chuť se některých (nebo všech) her účastnit, tak neváhejte a do- ražte v příštím roce také.

TODI, Dita Laštovičková

CELKOVÉ POŘADÍ

- 1. místo**
Trilobit – 43 šekenů
- 2. místo**
Bobři – 35 šekenů
- 3. místo**
Ďapáč – 21 šekenů
- 4. místo**
Strážci údolí – 19 šekenů
- 5. místo**
Tančící lososi – 15 šekenů
- 6. místo**
Stopaři – 11 šekenů
- 7. – 10. místo**
Hinajankaga – 3 šekeny
Huascaran – 3 šekeny
Jestřábi – 3 šekeny
Jilm – 3 šekeny

Lážowandro

10–13/10/2024

*Tak, bratříčku batohu.
Čeká nás vandřík po
Jizerkách. Dlouho jsi na
žádném nebyl, budeme
to spolu ještě umět?
Co nabalit, abys nebyl
moc těžký? Ale taky,
aby nic nechybělo?
Říjen v Jizerkách může
být všelijaký...*

V pátek jdu rovnou ze školy. Sraz je v Bílém potoce pod Smrkem. Vyrážíme nahoru ještě za světla, něco kolem páté hodiny. My, to znamená Tonda, Marek, Maruška a já. Nakonec nás bude sedm, ale Tron, Stázka a Honza nás teprve dojdou.

Cesta nás vede z Bílého potoka po zelené ke hřebenům, kolem Frýdlantského cimbuří. Na vyhlídku Hajní kostel dorazíme s posledními paprsky světla, a tak na ni rychle vystoupáme, abychom zahlédli okolní krajinu, než padne tma. Nezdržíme se dlouho, čeká nás ještě pořádný kus cesty. Kamenitým korytem při svitu čelovek až na cestu k Čihadlům. Hurá, už jsme všichni.

Měsíc nad mokřady svítí tajuplně, vzduch je svěží, chladná noc. Z Čihadel dál částí Kristiánovské cesty, až ke žluté a na Sněžné věžičky. Tam budem spát.

Je to zajímavé, co s člověkem udělá taková chvíle. Máš na zádech batoh, kolem Tebe hradba lesů. Noc, nerušená světly a hlukem. Jsi unavený, máš mokré nohavice, ale zima Ti není. Chůze Tě hřeje. Čvachtá Ti pod nohama, ale přesto je dobře. Vody ve studánkách bude dost, napadne Tě... Tmou září Tvá spokojenost. Pravda, vlněné ponožky a dobrá bota udělají hodně.

Na Sněžných věžičkách už je to slabší... Než zalehneme ke spánku, teplo se stihne vytratit. Přes noc mrzne. Pěrák má v tu chvíli cenu zlata. Vstáváme za tmy, chceme vidět východ slunce. Z Holubníku by byl mocnější, ale nakonec jsme rádi, že jsme na něj počkali na Sněžných. Cesta do sedla Holubníku po namrzlém chodníčku se totiž změnila v tobogán a padat na ústa je tedy vskutku lepší za světla.

Kamenná masa Holubníku je naše snídaňová meta, s luxusní výhledovou nabídkou. Pak vyrážíme přes Bílou smrt a Na Žďárku pod Smědavskou horu a na Jizeru. Pěkně tam fučí. Postupujeme ke Knejpě, kde padá rozhodnutí o dalším úseku cesty. Mára nás láká k vodopádům v PR Jedlový důl. To sice znamená

ještě dost cesty a taky stoupání zpátky do výše, ale stojí to za to. Tedy dobrá. Kolem páté hodiny tak nastane situace, kdy naše sedmičlenná partička nadšených woodcrafterů vlez do horské podzimní bystřiny.

Zahřejeme se rychle. Z Josefova dolu k nádrži je to pěkný stoupák, vodní plocha se ve tmě modře rýsuje proti nám. Ke Kristiánovu už zbývá jen kousek. Přístřeš, který tam stojí, nás královsky hostí ve své prostotě, a noční déšť a ranní kroupy na nás nemohou.

V neděli neprší nijak strašidelně a přes Novou louku (se zastávkou na Šámalce, kde úspěšně zlikvidujeme jejich zásobu borůvkového koláče) a kolem přehrady Černé Nisy míříme k Liberci. Poutní stezka k Rudolfovu, Modřínová cesta na Mlynářův kříž a Mariina cesta nás dovedou až k okraji lesa, k hranici Liberce, tam, kde má město svou zoo. V nohách máme přes padesát kiláčků, je čas dojit na autobus či vlak a vrátit se každý za svým.

Děkuju všem organizátorům z LŽP týmu, kteří pro nás akci naplánovali. Bylo to parádní.

MARIE BÍLÁ, Maru

OCHRANA PŘÍRODY

Foto: Jiří Lehký

Nové přístupy
v péči o krajinu

8

Občanská
věda

14

Odpoledne
s Václavem
Cílkem

18

Patronáty:
odvážná výprava
za kouzly přírody

26

NOVÉ PŘÍSTUPY V PÉČI O KRAJINU

Jak se u nás dneska (také) dělá ochrana přírody

Text: TOMÁŠ KOUBEK, Okeya
Foto: MICHAL KOPPING, autor článku

- ← Divocí koně v Milovicích, dovezení z britského Exmooru
- Zaniklá písčina u obce Červené píský

Kdysi jsem měl rád jednu opuštěnou pískovnu, kde rostla tolice nejmenší s lusky krásně zatočenými do kuličky. S časem sice začala zarůstat a druhy písčín mizely, ale mně se stejně líbila.

Nikdo tam nechodil a já ji mohl prolézat a hledat neobvyklé druhy rostlin. Jednoho dne mě ale nemile překvapily koleje od motorek, pneumatiky, matrace a místy i poházené odpadky. Samozřejmě jsem začal přemýšlet, komu bych si mohl stěžovat a jak to těm (nejspíš) klukům z vesnice překazit. Když jsem se ale vrátil na stejné místo po pár měsících, s úžasem jsem zjistil, že právě na místech vyjetých kolejí se objevili vzácné bělolisty a vrátila se tam moje tolice nejmenší. Tehdy jsem poprvé pochopil, že i na první pohled škodlivá věc může být někdy přírodě k prospěchu.

Počátky ochrany přírody

Ono s tou ochranou přírody je to vůbec dlouhá historie. Na začátku jsme ani nechápali, proč by se měla chránit – pasáci ovci prý nevěřicně kroutili hlavami, když viděli první romantické cestovatele stoupat na vrcholy a říkat, jak je ta příroda krásná. O něco později i ostatní lidé začali v přírodě vidět krásu a ne jen užitek a založili první rezervace. Územní ochrana sílila a hlavním úkolem se stalo „zachovat přírodu nezměněnou“ pro příští generace. Ve velkých amerických parcích se hasily požáry a u nás se omezil vliv lidí, třeba ta pastva. Ostatně na starých fotkách Podyjí a nebo Středohoří je vidět, že tehdy byla krajina do značné míry odlesněná, kamenitá a určitě tu

místy byla i slušná eroze. Ale díky tomu tu rostly ty pěkné kytky narušovaných luk, pastvin a písčín. Dneska je tam na většině míst zapojený les a louky jsou pryč.

Koncem 20. století ale ochranářům začalo docházet, že v rezervacích už není ta stejná příroda, jako při jejich zakládání. Louky zarůstaly a lesy se stávaly tmavými a mizel z nich bylinný podrost. Uvědomili jsme si, že je potřeba nechránit jenom území, ale i procesy, které mu daly vzniknout. V Americe to mohly být třeba ty požáry a u nás pastva a seč. Jenže v tu chvíli se zjistilo, že už málokdo chce žít jen z farmaření, kosit trávu a pást ovce kvůli sýru. Přestalo se to vyplácet a spousta rezervací zoufale zarůstala křovím. Jak ale uchovávat tu krásnou přírodu a vzácné druhy? Tam někde se před pár desítkami let zrodil ochranářský management (jinými slovy péče). Evropská unie a náš stát ročně vynakládají nemalé peníze, aby udržely louky posečené a suché stráně vypasené. Kromě toho ještě chrání i jednotlivé druhy pomocí záchranných programů. Jestli je to vždycky správně, je věcí názoru a diskuze; růst křovin i vymírání druhů jsou ostatně také přírodní procesy. Já bych ale v druhé části textu chtěl mluvit o případech, kdy si někdo řekl, jestli to nejde dělat jinak. Pro pochopení je ale třeba nejdřív krátký výlet do historie.

← Zleva doprava:
Zpětně šlechtěné stádo
praturů z Milovic;
v Evropě poslední pratur
vyhynuli v roce 1627,
ale od roku 2008 vědci
kříží podobná plemena
a snaží se vytvořit
tura, který bude svým
vzhledem i geny co nejvíce
odpovídat původnímu
druhu • Zubr evropský,
největší suchozemský
obratlovec Evropy, v zimě
v Milovicích

Projekt reintrodukce
velkých kopytníků můžete
sledovat také na webu
projektu České krajiny:
ceska-krajina.cz
(Pozn. red.)

Jak vypadala pravěká krajina?

Jak to vlastně vypadalo na našem území kdysi? Není to úplně lehké říct, ale leccos víme díky zkoumání fosilního pylu z rašelinišť a jezer. A nejen pylu. Díky těmhle záznamům o minulosti třeba víme, že na Šumavě a v Českém Švýcarsku docela často hořelo. Víme, že je to pořád trochu kontroverzní téma, protože požár u Hřenska v roce 2022 byl opravdu velký, ale z historie je jasné, že právě požáry utvářely tamější krajinu a pro národní park je to vlastně dobrá zpráva. Ostatně ten kůrovcem sežraný smrkový les, který z větší části shořel, byl místy skoro tzv. biologická poušť. Je na čase si připustit, že katastrofy typu požárů nebo vichřic do naší přírody patří a jen tak z ní nezmizí. Je samozřejmě třeba chránit lidské životy, ale zároveň musíme chápat, jak příroda funguje.

Jinak to z pylových záznamů ale vypadá, že do příchodu lidí (krom vršků hor a skal) byl u nás původně hlavně les. Pravda se ale často ukrývá

Tihle velcí býložravci spásají ve velkém nejen trávu, ale okusují i některé ostnité křoviny, a tak udržují krajinu otevřenou.

v detailech – jak ten les vypadal? Byl uzavřený nebo v něm bylo místo i pro paseky? Jasně že paseky – právě od těch vichřic. Ale nejen. Existují teorie, že díky velkým kopytníkům byly evropské lesy vlastně taková parková mozaika bezlesí a lesů. Otevřená místa zůstávala otevřená, protože zubři a pratury spásali trávu i semenáčky dřevin. Co nechtělo být sežráno, muselo mít trny – a v trnitém křoví občas přežil strom, který nakonec přerostl svoje trnité ochránce a vše se vrátilo k lesu. Jenže kde vzít zubry a pratury?

„Bizoni“ už nejsou jen na préríi

No a tady se konečně dostávám k jedné z novinek na poli české ochrany přírody, a tou je pastva velkých kopytníků. Už je to pár let, co parta nadšenců, říkající si Česká krajina, přivezli první zubry (evropský druh bizona), divoké koně (Exmoorské poníky) a pratury (zpětně vyšlechtěné ze skotu). Ze začátku nikdo nevěděl, jak to bude fungovat, ale brzy se ukázalo, že vlastně dobře. Takovému přístupu se dnes říká *rewilding*.^{*} Zmíněné druhy zvířet jsou dobře schopné přežít naše zimy a rozmnožovat se bez přispění lidí. Jediné, co je třeba, jsou napajedla a ohrady, protože s rozrušeným praturem by se nikdo potkat nechtěl. Tihle velcí býložravci spásají ve velkém nejen trávu, ale okusují i některé ostnité křoviny, a tak udržují krajinu otevřenou. Nejdéle je můžete vidět u Milovic na bývalých tankodromech, kam se díky nim vrátilo nejen mnoho druhů rostlin, ale hlavně ohrožené druhy motýlů. Ti právě potřebují otevřené mozaiky keřů a různě spásených míst pro svoje rozmnožování a strojová seč z dotací jim nevyhovuje.

Krom kopytníků se mimochodem ve vojenských prostorech dělá i ochrana těžkou technikou – právě díky pojezdu tanků a požárům od střeliva jsou dnes vojenské újezdy jedněmi z útočišť biodiverzity. V kalužích žijí listonozi a cídivky a oheň a kola brání rozrůstání agresivní třtiny. Zrovna před dvěma týdny jsme šli vandrem přes CHKO Brdy a výhledy na vřesoviště bývalé dopadovky Jordán jsou úchvatné. Jenže vřes potřebuje požár – a jsme zase u toho. I přes jisté posuny v legislativě pořád není dobře možné snadno používat požárový management ze strachu před škodami na lesích a jiném majetku. Budeme muset

^{*} Rewildingem nazýváme postup, kdy se snažíme obnovit procesy, které utvářely biotopy před příchodem člověka. Příkladem může být reintrodukce šelem, které omezí populace býložravé zvěře nebo třeba právě původních býložravců, kteří změň charakter vegetace. Nejde tedy pouze o vyloučení vlivu člověka.

**Mokřady, močály
a bažiny má rád
málokdo. Ze všeho
nejmíň zemědělci,
protože na mokrou
louku se nedá
zajet strojem
a v zaplaveném
lese se špatně
kácí.**

doufat, že i tohle se jednou změní, protože oheň je v ochraně přírody jedním z nedocenených pomocníků.

No a ještě zpátky k těm motorkám. Jeden můj kamarád marně hledal způsob, jak bez dotací chránit motýly v okolí Příbrami, a našel nečekané spojení. Na místech, kde by seč nebo pastva nebyly rentabilní, se dnes prohánějí nadšenci na motorkách a čtyřkolkách. Stačí jim jednou za rok posunout dráhu o metr až dva a na starých vyjetých kolejkách je pak po pár dalších let to nejlepší místo pro rostliny i motýly.

Prokletí mokrých míst

Mokřady, močály a bažiny má rád málokdo. Ze všeho nejím zemědělci, protože na mokrou louku se nedá zajet strojem a v zaplaveném lese

se špatně kácí. Proto se v minulém století louky i lesy hromadně vysoušely pomocí melioračních soustav a odvodňovacích rýh. Krásný příklad jsme kdysi viděli na *Nejkrásnější sbírce* v Železných horách – Vlasta Peřina nám ukazoval velikou suchou louku a říkal, že tady kdysi byly mokřiny s vrbami a hnízdilo tam tolik tetřevů, že děti chodily sbírat jejich vajíčka. To už dávno není pravda, smutným faktem zůstává, že mokré louky jsou jedním z nejohroženějších biotopů u nás. Co se s tím dá dělat? Snad by pomohlo vybagrovat a zasypat ty staré meliorační trubky, ale zemědělec to sám od sebe těžko udělá, pokud pak nechce vzít znovu do ruky kosu. Rašelinným lesům a loukám někdy pomůžou přehrádky, které umožní zvednout hladinu podzemní vody, ale jinak to není snadná práce. Zajímavý přístup zvolila jedna ekologická organizace

ze Slovenska s pomocí celoevropského projektu *Mossy Earth* v okolí vodního díla Gabčíkovo. Za peníze dárců prokopali staré kanály a v součinnosti s přehradou zaplavili bývalé lužní lesy. Díky tomu se do vlhkých lesů vrací život, který tam nebyl od stavby vodního díla. I takhle se dá dělat rewilding a Mossy Earth už má na kontě stovky větších i drobnějších projektů.

A co místa, kde je vody nejvíce, tedy vodní nádrže a rybníky? To je taková zanícená rána české krajiny. Ač to možná na první pohled není vidět, spousta našich rybníků jsou v podstatě továrny na vánoční kapry a jejich majitelé nemají zájem to měnit. Přehnojená voda podporuje růst sinic a z rybníků se pak stávají smrduté nádrže bez života. Ale existují i výjimky – ochránáři z Třeboňska se s rybníkáři dohodli, že změní obsádku v rezervaci Rod na jiné druhy ryb, a rázem se zlepšila průhlednost vody. Ta zase láká různé druhy vodního ptactva, které potřebují lovit pod vodou, což v obvyklé „hrachové polévce“ nejde. Tak snad se začne i tady blýskat na lepší časy, protože čistší rybníky by znamenaly i hezčí rostliny a více druhů ptáků pro birdwatchery.

Městské džungle a rekultivace

Poslední, co bych zmínil, jsou místa ovlivněná člověkem. Kdysi nás ve škole učili, že po každé těžbě a narušení krajiny je třeba ji zase rekultivovat. Místo dolu koupaliště, místo lomu skalnaté bory. Vše zní krásně, ale ve výsledku důlní společnost často dala peníze z jedné kapsy do druhé (rekultivační dceřiná společnost), vysadili nepůvodní dřeviny do rádků a měli hotovo. Výzkumy vegetace pak ale docela přesvědčivě ukázaly, že zrovna tady je často lepší nedělat nic – opuštěné lomy samy zarostou pěknou vegetací a vytvoří nový biotop, který původně v krajině nebyl. Podobně se dneska často přemýšlí i o krajině ve městech, kde jedinou divočinou jsou samovolně vzniklé křoviny. Někdy jsou tvořeny i invazními druhy, co naplat, ale možná nakonec není špatně, když máme ve městě krom sečených parků i pár míst, kde si příroda může žít svým životem. Spousta invazních druhů už ani dobře vyhubit nejde a místo pár vyhynulých orchidejí tu (s nadšázkou) budou žít akát, pajasan nebo vejmutovka. Příroda si tak jako tak bude dělat, co chce. Možná bychom jí aspoň tady nemuseli házet klacky pod nohy a mohli se prostě dívat, co se stane...

↖ K lužnímu lesu patří pravidelné záplavy

← Dnes už neexistující křoviny v areálu Terasy Barrandov

Občanská věda

Je časně ráno, mezi pátou a šestou hodinou, a já zjišťuji, že na keři u rodinného domku ve vsi je opět, jako minule, alespoň pětadvacet vrabců domácích. O kus dál slyším hrdličku zahradní a také flétnový zpěv kosa černého.

MARTIN KUPKA, Logan

Z protějšího domu ze střechy zašustí svým nezměnitelným způsobem rehek domácí a nad hlavou mi proletí jiříčka. Ze stromů ve stráni se ozve pěnice černohlavá a z prostoru za ní, ze vzdálenosti zhruba dvou set metrů, opakuje svou strofu drozd zpěvný. Pohybuji se kupředu pomalou chůzí a scházím stále hlouběji do údolí Kocáby. Zaznamenávám střízlíka obecného a dvě sýkory koňadry. Okolí prázdného krmítka pro ptáky zkoumá sýkora modřinka a v akátové džungli ve stráni se hádají brhlíci lesní. Znovu slyším zpěv kosů černých a pěnic černohlavých, a také pěnkavu obecnou. Tu náhle nad údolím přeletí datel černý a celý prostor vyplní svým typickým *kri-kri-kri-kri...*

Vše pečlivě zaznamenávám na svém mobilním telefonu do aplikace Liniového sčítání druhů České společnosti ornitologické. Patřím totiž mezi nadšence, kteří se pravidelně zúčastňují tohoto programu v rámci takzvané občanské vědy. (Viz: QR kód č.1. na konci článku.) Projekty občanské vědy mají skutečný vědecký výstup. Mohou pomáhat řešit nejrůznější výzkumné otázky či vytvářet podklady pro ochranářské zásahy, managementová rozhodnutí nebo pro politiku životního prostředí. Spolupráce je přínosná jak pro profesionální, tak pro tzv. „občanské vědce“. Mezi přínosy mohou patřit publikace výstupů výzkumu, další vzdělávání, osobní potěšení i přínosy v mezilidských vztazích. Občanští vědci získávají zadostiučinění tím, že přispívají k vědeckému bádání, které je často zaměřeno na místní, národní i mezinárodní problémy, a mohou tak nepřímo ovlivňovat i způsoby jejich

řešení. Občanská věda je výzkumný přístup jako kterýkoli jiný, ale na rozdíl od těch tradičních vytváří příležitosti pro větší zapojení veřejnosti a pro demokratizaci vědy. Získaná data a metadata jsou veřejně přístupná a, pokud je to možné, výsledky jsou publikovány s otevřeným přístupem.

Otevřel se krásný den a já se po necelé hodině blížím ke konci první sčítací linie, která je dlouhá přesně jeden kilometr. Údolím se ozývá ostré krá-

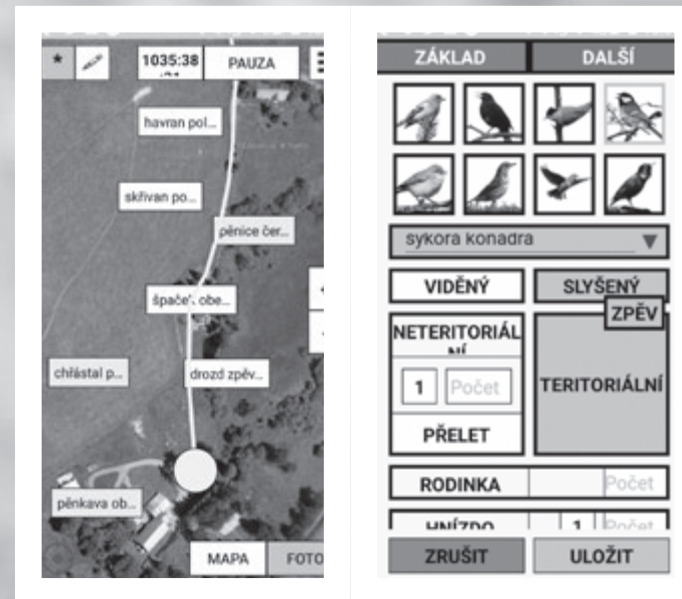
Otevřel se krásný den a já se po necelé hodině blížím ke konci první sčítací linie, která je dlouhá přesně jeden kilometr. Údolím se ozývá ostré krákání krkavců.

kání krkavců. Na modré obloze vidím tři jedince, ale někde níž budou zcela jistě další černokněžníci. Těchto velkých, zlověstně vyhlížejících ptáků si nevšímá káně lesní, jež se objevila přímo nade mnou a ozvala se svým typickým *kliééé*. Ukazovákem se dotknu displeje mobilu na bodu, který znázorňuje mou polohu. Na mapě v aplikaci ihned vyskočí obdélníček s nápisem káně lesní.

Ani nevnímám, že se do mě zakusuje ranní chlad. Hřeje mě pocit hrdosti, že daty, která takto

→ Logan při ornitologickém pozorování

Bod číslo	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Druh																				
Bazant obecný	1	2	3		1	1		1												
Bramboraček hnědý	1	2																		
Brhlík lesní												1	1							1
Budniček lesní																				
Budniček menší	1				1	1	1		1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1
Budniček větší																				
Cervenka obecná					1						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Cízek lesní																				
Datel černý																				
Dlask flustozobý																				
Drozd zpěvný	1				1	1	1		1											
Drozd brávník																				
Holub hřivnác				1			1	1			1			1	1					
Hrdlička divoká																				
Hrdlička zahradní																			1	2
Hyl obecný																				
Jestřáb lesní																				
Jiřička obecná																				
Kachna divoká																				1
Káně lesní																				
Konipas bílý																				
Konipas horský																				
Konopka obecná																				

zjistím v terénu, přispějí k výzkumu početnosti ptáků a k získání konkrétního obrazu, jak jsou na tom ptačí populace nejen v naší republice, ale v celé Evropě. Zastřešující organizace Birdlife International data z terénu pravidelně zpracovává a výsledné trendy ve vývoji početnosti využije nejen k účinné ochraně ptačích populací, ale i ke snaze přímo ovlivňovat politiku Evropské unie co se týče ochrany přírodních ekosystémů, například způsobů zemědělského a lesního hospodaření. Do *Liniového sčítání druhů* (LSD) i do dalších programů Občanské vědy České společnosti ornitologické se může zapojit každý s dobrou znalostí ptačích druhů, tedy každý, kdo je schopen ptáky správně identifikovat zrakem i sluchem. Programu LSD předcházely více než pětadvacet let *Jednotný program sčítání ptáků* (JPSP), založený na jiné metodice. Na šestikilometrovém transektu jsme na dvaceti sčítacích bodech po dobu pěti minut sčítali veškeré druhy ptáků. Já jsem se JPSP účastnil dvacet šest let a významně tak přispěl ke zkoumání trendů početnosti u více než čtyřiceti druhů ptáků na mém transektu mezi Měchenicemi

a Klínkem, viz obrázek ukazující trend početnosti na příkladu pěnkavy obecné.

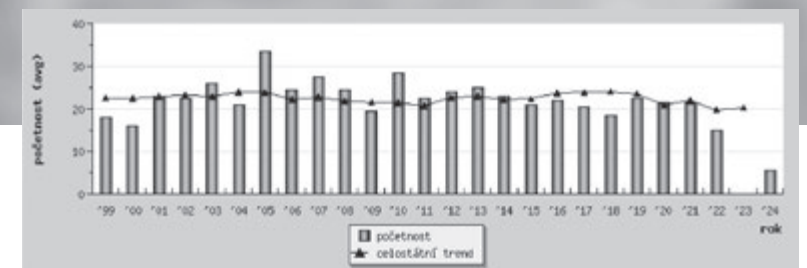
Oba zmíněné programy jsou sice náročné na znalosti běžných druhů ptáků, ale v ČSO se můžete zapojit i do jiných programů Občanské vědy, které tak náročné nejsou. Jde třeba o program Sčítání ptáků na krmítku o prvním lednovém víkend, který si oblíbilo téměř pětadvacet tisíc amatérských pozorovatelů! Má velmi dobře zpracovanou metodiku a může se ho tak zúčastnit i úplný laik. (Viz: QR kód č. 2 vpravo.) Dalším velmi oblíbeným programem Občanské vědy jsou *Čapí hnízda*. Čápa bílého pozná každé malé dítě, a tak svou účastí může přispět ke zjišťování početnosti hnízdících čápů bílých a k jejich aktivní ochraně, viz: birdlife.cz/capi/

Vyškrábal jsem se do kopce nad Kocábou a začal sčítat na druhé ze dvou kilometrových linií. Znovu registruji neodbytné krkavce a potěšilo mě hejtno stehlíků obecných. Z lesa se znovu ozývají brhlíci, ale také holub hřivnác a drozd kvičela. A tu náhle vzduchem prosvítlá hodně rychlý letec, zcela jistě dravec. V dalekohledu jsem jej zahlédl jen

☞ Použití mobilního telefonu při zadávání dat a sčítání druhů v programu LSD přes aplikaci Avif

☞ Terénní záznam sčítání na transektu v rámci programu JPSP: Transekt A, 1/5/2024, 6.00–10.00

☞ Vývoj početnosti pěnkavy obecné na transektu Měchenice–Klínec, průměrný počet přes všechna sčítání

1) Liniové sčítání druhů

2) Výzkum na krmítkách

3) Změny v ptačích populacích

na zlomek sekundy. Zmocňuje se mě vztek. Fakt nevím – byl to krahujec obecný? Nemohl to být samec jestřába lesního? Krucinál! To by byl cenný záznam do databáze! Ale nedá se nic dělat. Ve dnešním přehledu žádný takový údaj nebude. Dojmy se nepočítají! Počítat se jen to, co určí s naprostou jistotou. Hodina utekla a na konci druhé linie mi udělají radost dvě sýkory babky. Vracím se k autu s dobrým pocitem a v dobré náladě.

Pokud vás Občanská věda zaujala a chcete zjistit více, např. jak se aktivně zapojit, viz: QR kód č. 3. Mnozí členové Ligy lesní moudrosti se o přírodu intenzivně zajímají a chtějí nějak přispět k její ochraně. Pokud k nim patříte i vy, popřemýšlejte, jestli se nezapojit do některého z výše uvedených programů. Zažijete dobrodružství a přispějete k důležité snaze zvrátit nepříznivý trend ubývání biodiverzity a hrozícího kolapsu přírodních ekosystémů v Evropě.

Sedátko nedaleko převisu pod Strážníkem, využívané snad už mezolitickými lovci či později prvními neolitickými zemědělci.

ODPOLEDNE S VÁCLAVEM CÍLKEM

Text: MAGDALENA DVOŘÁKOVÁ, Waki
Foto: autorka; MILAN KORBA, Suríkata a KATKA MAŤKOVÁ

Vlastně to měl být obyčejný rozhovor. Ale pořád se mi na něm něco nepozdávalo – až byl ze mě Václav už trochu nešťastný. Přece jenom, zastihli jsme ho v pilné práci na další knize, přičemž jen dva dny předtím přijel ze křtu jiné. Přesto si na mě s kamarádem Višňákem udělal čas, pohostil nás sušenkami z dálné Malajsie, výborným silným čajem a jablkem, se kterým jsme se museli popasovat oba, abychom ho spořádali najednou. K tomu si domyslete chalupu na okraji Roverek s útulnou kuchyní a horkými kamny...

Pro pořádek ale uvedu, že rozhovor jsme z větší části vyřešili e-mailem; čas, který nám věnoval, se mi nechtělo narušovat vytahováním diktafonu, i když na něj nakonec taky došlo. Přijměte tedy spíše takovou reportáž z návštěvy u člověka, kterého si velmi vážím, proloženou několika otázkami.

Jaké koníčky jsi měl jako dítě?

Od mala jsem sbíral kameny, ale zlom přišel až někdy v 16 letech, kdy jsem jel poprvé na Zlatého koně a účastnil jsem se objevu nové jeskyně. Navíc bylo do ní nutné dolézt po skále, na kterou bych se sám nikdy nepustil.

Jezdil jsi někdy na tábory?

Jako dítě jsem byl na několika táborech, ale v zásadě jsem individualista, takže jak to jen trochu šlo, jezdil jsem sám, a to nejradši na Slovensko. To je dodnes nedoceněná země s několika pohorími, kde nepotkáte člověka, ale zase to je vyvážené tím, že se přemnožili medvědi a nevíte, co udělají.

A spával jsi venku, pod širákem, nebo jsi spíš vyhledával převisy, sruby? A které pohoří ti nejvíc učarovalo?

Spal jsem většinou pod širákem, nebo někdy u jeskyňářů, ve srubu nebo v převisu. Ze všech slovenských hor mám nejradši Slovenský kras jako tajemné, krásné území, ale Slovensko má nejenom hory, má i Dunaj, a to je další slovenský div.

Značnou část dětství jsi strávil v Africe. Na co vzpomínáš nejraději?

Spíš žiju v budoucnosti, takže málokdy vzpomínám. Doprovázel jsem tatínka do terénu a asi největší dojem na mně zanechala velká zvířata. Jenže tyhle vzpomínky nejsou moc milé, protože když se na tebe rozeběhne slon a nervózní řidič nemůže nastartovat, tak to je pomalu jako z Jurského parku, ale s výsledkem nejistým.

Proč ses rozhodl studovat geologii?

Asi to byl zážitek krajiny a zároveň kamene, který mně k tomu přivedl. Ještě jako dítě si pamatuji na výlet s rodiči do osady Špania Dolina, krásné místo, pěkný kostelík, velké haldy do zelena zbarvené sekundární mědi, kosti, které na sebe nachytaly měď, zapomenutý kraj. Chcete se pak na takováto místa vracet.

Co je na kameni tak čarovného?

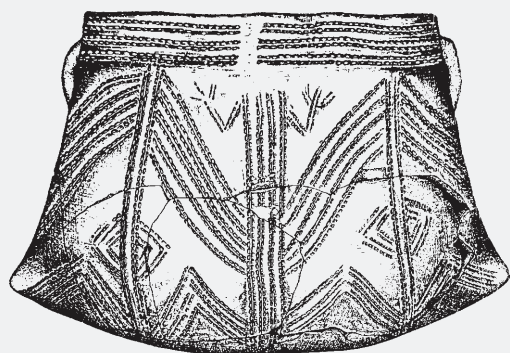
Nevím, co je na nich tak čarovného, když také umí být hrozné. Arzenové rudy otravují lidi, pro naftu se vedou války, uraninit také není úplně neviný materiál, malá doba ledová asi vznikla hlavně

následkem výbuchů islandských sopek (a další cyklus zřejmě začíná), atd. Všechny mocné věci se pohybují v širokém rozmezí mezi krásou a smrtí.

Za okny je barevný podzimní den. Václav nás vede na krátkou procházku. Míjíme sad, ve kterém se zastavuje u staré třešně. Část kmene je odlomená, suchá. Václav zmiňuje, že soused se mu nabízel, že suchou část odstraní a bude čím topit, ale on odmítl. Zamýšlel se nad tím, že vytvořil prostor pro obrovské množství organismů, které si v něm zbudovaly vlastní vesmír,

který on nikdy neuvidí. Ale ví o něm, a to mu stačí ke spokojenosti.

Stoupáme do skal. Zdejší pískovce jsou krásně tvarované, plné voštin. Václav nás upozorňuje na plošinu obklopenou skálami, kde nálezy dokazují mezolitické osídlení. Ukazuje nám i terasy dávných políček. Zamýšlíme se, že zdejší lidé si uměli poradit s místní písčitou půdou, z našeho pohledu úplně jalovou. Ve skalách potkáváme torza starých ovocných sadů. Vždycky jsem měla pocit, že je to úplná divočina, ale Václav vysvětluje, že tuhle zdánlivě nedotčenou přírodu obývali lidé hned několika

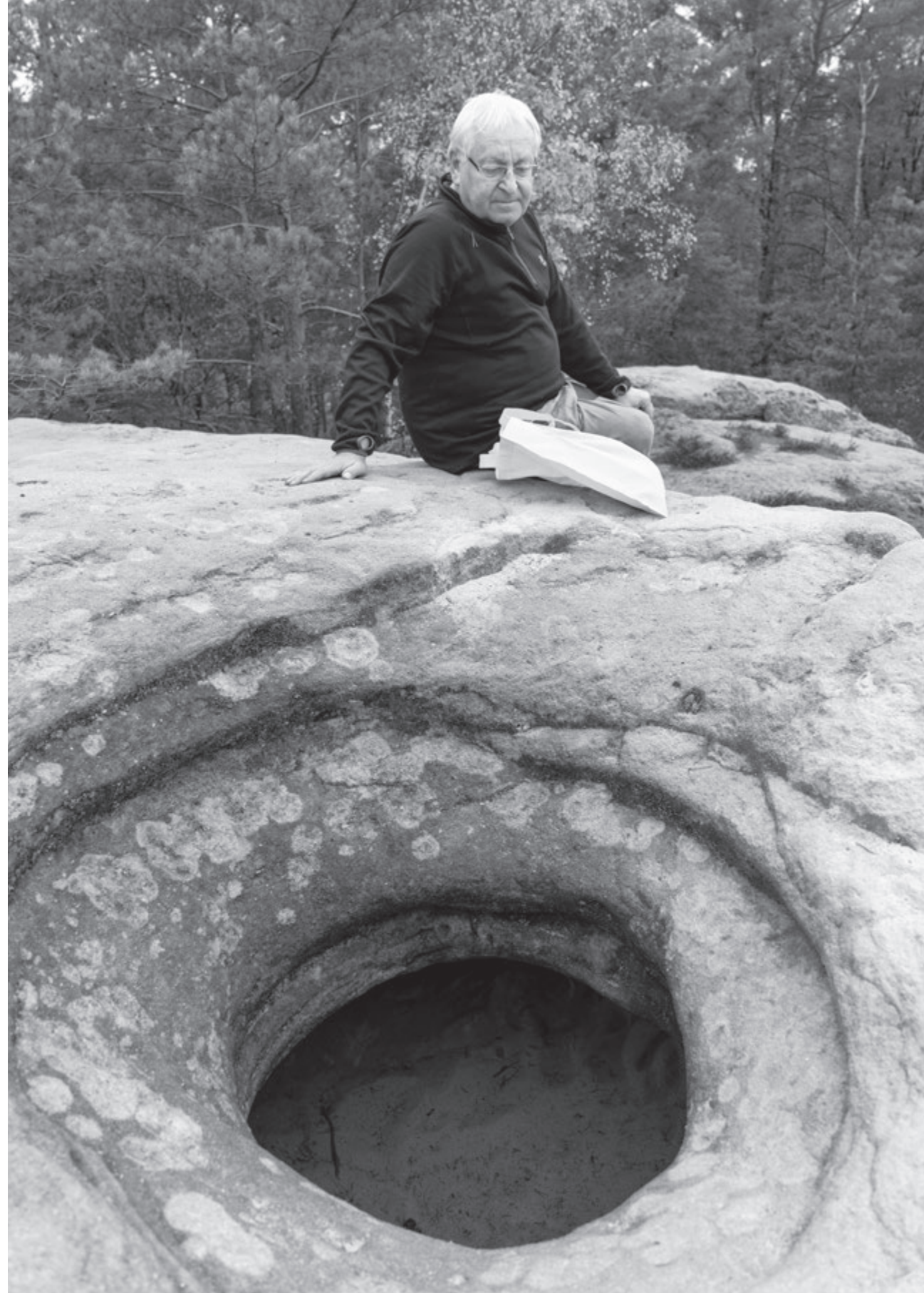

KRAJINA

**Ono stačí krajinou
chodit, dívat se,
občas se zastavit
a třeba hodinu
pozorovat svět kolem.
Zírání je základní
krajinařská technika.**

← Václav nám vyprávěl i o vzácném nálezu kultury s vypíchanou keramikou pod Starou skálou. Unikátně zachovalá nádoba s obětinou zobrazuje prosebníka vzpínajícího paže k nebi. Mezi námi a člověkem, který tuto překrásnou rituální nádobu stvořil, zeje propast 7000 let. Ale třeba vlastně nikdy neodešel.

→ Na otázku, co se Václavovi honí hlavou v podzemí, odpověděl lakonicky: „Abych nikam nespádl.“ Ale teď vážně: na vrcholu Žákovy hory se nacházejí dva otvory, přičemž nejméně jeden z nich je vytesaný. I zde žili lidé tisíce let před námi.

kultur. O pár desítek metrů dál si sedá na stupínek uměle vytesaný do skály a zmiňuje mezolitiky i neolitiky využívané místo nejasného významu na vrcholových partiích blízkého Strážníku, kde by stálo za to strávit noc. Jenže počasí je spíš na déšť...

Často píšeš o vnímání krajiny, naladění se na ni. Jak se může člověk naučit krajinu vnímat?
Ono stačí krajinou chodit, dívat se, občas se zastavit a třeba hodinu pozorovat svět kolem. Zírání je základní krajinářská technika.

Podle čeho vybíráš, o čem budeš psát?

Způsob, kterým já jdu psaným světem, je, že se vždycky snažím rozlišovat, jestli je v daném tématu víc života nebo míň života. A takto se mi to děje od dávného snu: jednou jsem usnul ve vlaku a v polospánku jsem měl představu velké hory, většinou vědeckých knížek, kolem které tekla řeka života. Tekla vedle nich, neprocházela

nimi. Od té doby jsem se snažil vědomě nastavit své uvažování o psaní z hlediska, zda v sobě obsahuje nebo neobsahuje ten život.

Vracíme se do chalupy. Václav si na oběd nasbíral trochu hub. Do obchodu to je daleko a auto nemá. Vzpomínal na návštěvu jihoamerických šamanů, které ve snaze naladit zdejší posvátná místa nesmírně rušilo, že má venku nezasazené naklíčené brambory. To je přece nehorázné plýtvání, což plynutí energie narušuje. Když nemáte zasazeno, nemůžete se pořádně modlit...

Který zážitek se ti z pobytu mezi indiány nejvíce vryl pod kůži?

Před několika měsíci zemřel Black Horse a člověk si uvědomil, že je nějak impregnovaný světem navažského obřadníka. Asi nejčastěji vzpomínám na barvy a tvary mraků a povětří a s tím související navažský panteon bytostí oblohy.

KNIHY

Ta témata mě „napadla“. Bylo to skutečně formou napadení. Je to to samé, jako když tě něco zajímá a slovo zajmout. Zajme tě to jako indiáni a ty se ze zajetí musíš osvobodit tím, že to popíšeš.

Black Horse se dožil požehnaných 81 let, ale tady je známý víceméně jen díky tvým knihám. Neuvažoval jsi o přeložení jeho Miracle Hill do češtiny?

Kamarád Saša Stipsits z Miracle Hillu udělal divadlo, to je možná lepší cesta. Ale také uvažujeme o nějaké indiánské poezii. Jinak teď jsem skoro každým rokem odevzdával jednu knížku o Středočeském kraji (a pro Středočeský kraj), takže jsem se spíš držel blízkého a opouštěl vzdálené.

Vzpomínám, jak moc mě ovlivnilo, když se mi do rukou dostala kniha *Krajiny vnitřní a vnější*. Jak tě vůbec napadlo něco takového napsat?

Vlastně sis odpověděla sama. Ta témata mě „napadla“. Bylo to skutečně formou napadení. Je to to samé, jako když tě něco zajímá a slovo zajmout. Zajme tě to jako indiáni a ty se ze zajetí musíš osvobodit tím, že to popíšeš. A tady ta témata existují ve volném prostoru. Pak napadnou člověka, skoro jako koronavirus.

↖ Václav Cílek
→ během natáčení
v jílovských dolech.
Foto: Milan Korba,
Surikata

Myslíš to tak, že témata tu existují a tebe si jen vyberou jako médium, skrze které vejdou na papír?

Ne, témata sice existují, ale myšlenky mohou vzniknout pouze ve spolupráci s člověkem. Jinak by to byl spiritismus. Na mne ta témata opravdu zaútočila – vidíš, jak má jazyk svoji moudrost? Ta témata tu prostě někde byla a mně vždycky zajímala, takže se přihlásila o existenci a média, to jsou ta slova, která jsem k tomu použil. K tomu bych ale asi chtěl říct, že tu knížku jsem napsal v době, kdy už jsem měl za sebou dejme tomu pět set článků, bylo mi téměř padesát let a já vybral věci, které jsem považoval za nosné. A teď – je to náhoda, není to náhoda? Přesto to není o tom, že se člověk postaví na skálu a řekne: Ó inspirace, obejmi mě a projdi mnou. Já jsem člověk, který si to musí odpracovat.

Dovol mi ještě jeden dotaz na konec: Jedno z orlích per se jmenuje Malá ekologie a nabádá, abychom se chovali zodpovědně k přírodě. Co sám považuješ za dobrý tip pro život s „Malou ekologií“?

Přijde mi důležitá obnova pramenů a studánek či čištění potoků, nebo dokonce jejich alespoň malá revitalizace. Mnoho lidí v mém okolí se snažilo stavět moderní menhiry, ale když se podíváte do anglického písemnictví, tak kámen byl vždycky myticky vyvarován vodou a Britové mají už od 19. století soupisy „holy well“, posvátných pramenů. Říkají jim studny, protože v křídové krajině musíte zdroj vody odhalit. Za významné teď považuji vše, co se týká vody a stromů.

Stmívá se a je na čase odejít. Vracíme se s Višňákem zpátky do skal. Mrzí mne, že Václava zklameme a nevyzkoušíme k přespání tajemné božičtve ve skalách, ale počasí je nezvykle teplé, i když mraky plují vysoko. Mizíme v roverských lesích. Dvě studánky nedaleko cílového kempu jsou ve zbídačeném stavu. Z jedné z nich se při troše sebezapření dá voda nabrat, druhá je suchá, ale u obou je vidět, že při troše úsilí půjdou obnovit. Bude potřeba se sem vrátit.

A v noci začalo pršet...

Milý Václave, děkuji za rozhovor.

SOUTĚŽ

Vyčisti studánku, aby jiní mohli pít!

V reakci na rozhovor s Václavem Cílkem a parafrází známého Setonova motto rod LLM Wanakahoma ve spolupráci s časopisem Woodraft vyhlašuje soutěž o nejlépe zvelebený pramen / mokřad / studánku.

PRAVIDLA SOUTĚŽE

Máš ve svém okolí či v místě, které ti není lhostejné, zanedbaný zdroj vody? Vyfoť jeho stav před započítáním díla, po ukončení úprav a znovu s odstupem jednoho měsíce, aby bylo vidět, že je dílo trvalejšího rázu a odolá i nepřízní počasí. Naše krajina je plná studánek, které dlouho nikdo nevyčistil, kde se pramen posunul a vyschlá studánka stojí kus od prameniště, anebo je pramen zcela nepodchycený a rovnou přechází do bahniště, ze kterého se nedokáže napít ani zvěř, natožpak žíznivý poutník. Pomoz takovému místu získat nazpět své kouzlo, jen nezapomeň, že je třeba dbát i případných majetkových práv.

PRO KOHO JE SOUTĚŽ URČENÁ?

Kmeny, rody, stráže, rodiny, jednotlivce, prostě pro každého, kdo rád přiloží ruku k dílu.

TERMÍN

Uzávěrka soutěže je **31. května 2025**, tedy v den, na který připadá tradiční otevírání studánek.

CENY

Fotografie upraveného pramene případně dotazy směřuj na adresu: waki@email.cz
Tři nejlepší projekty se mohou těšit na opravdu hezké ceny!

Patronáty: odvážná výprava za kouzly přírody

Text: OLGA HUŠKOVÁ

Foto: Archiv Projektu patronáty

**„Expecto patronum!“
Zaklínadlo ze známé
knižní série o Harry
Potterovi sloužilo
k vyvolání osobního
strážce. Ochránce ve
zvířecí podobě, který
si dokázal poradit
s temnými silami.**

V obdobně temné situaci se však v posledních letech ocitá také naše okolí. Příroda ustupuje polím, silnicím a budovám, lidé sklánějí hlavy nad mobilními telefony a zapomínají vzhlížet do mraků a do korun stromů. Skautský institut se svými dlouhodobými aktivitami snaží tuto nepříznivou tendenci změnit a nasměrovat pohled mladé generace zpátky k ostrůvkům zdravé krajiny kolem nás. Bílého

jelena sice na povel přičarovat nedokážeme, ale skvělého odborníka nadšeného do ochrany přírody najdeme téměř kdekoliv. Vždyť jich s námi spolupracuje již hodně přes dvě stovky!

Jak se však z pohádkového patrona staneme patronem opravdovým? Není to tak těžké. Ve všech krajích republiky v současnosti probíhá projekt s příznačným jménem Patronáty. Jeho cílem není „jen“ samotná

→ Likvidace vzrostlých vrb pro uvolnění plochy mokřadu (českolipští skauti, Ptačí park Mnišíské louky)

⚡ Kopání tůní v podmáčené části PR Klíč (skauti Nový Bor)

pomoc přírodě. Za stejně důležité považuje i aktivní a uvědomělé zapojení dětí do tohoto procesu. Skautské i školní skupinky s pomocí odborníků zjišťují, jak náročné je ohánět se v zarostlém mokřadu pilou a sekerou a jak moc štípe do očí vlastní pot i kouř z hromady dříví. Dozvídají se, proč na jednom místě keře sázíme, jinde ale zase křoví naopak vyřezáváme. Objevují, že naše orchideje jsou sice menší než ty tropické u babičky na okně, ale kvetou úplně stejně krásně – jen se k nim musíme sklónit k zemi. Kolik typů krajiny najdeme kolem nás, tolik existuje různých managementů, tedy přístupů, jak při údržbě území postupovat. Můžeme pomáhat vracet do něj vodu,

podporovat pestrost prostředí a tím i rozmanitost živočichů a rostlin žijících v naší blízkosti. Což platí stejně tak pro rozsáhlá státem chráněná území, jako pro na první pohled nevýznamný lesík kousek od domu.

Základem dnes již celorepublikově známých Patronátů byla myšlenka Aničky Šlechtové, přírodovědkyně a dlouholeté skautské vedoucí, kterou před šesti lety vyslovila v rámci pracovní skupiny ochrany přírody při České botanické společnosti. Děti z Junáka a dalších organizací po desítky let sice vyrážejí do přírody na výpravy a tábory, zároveň ale mnohé krásné kouty naší země strádají, neboť na péči o ně nemáme dostatek ochotných rukou,

které by pomohly se zdánlivými maličkostmi. Nebylo by možné tyto dvě věci propojit? V návaznosti na prvotní myšlenku vznikl v roce 2018 pilotní projekt na území Prahy nazvaný *Oddíly v přírodě*. Hlavním úkolem Skautského institutu se stalo hledání kvalifikovaného odborníka a jeho propojení s místní skupinou. Ukázalo se, že právě tahle činnost je zcela klíčová. Mnohé skautské družinky se prý chtěly do ochrany přírody zapojit již dávno, ale nevěděly, jak do toho. Na vybraných lokalitách tak začaly postupně vznikat první „triády“ – jádrové skupiny tvořené vedoucím oddílu, průvodcem (místním znalcem) a správcem, který za území formálně zodpovídá. První dětské

Přihlaš svůj kmen do Patronátů

V rámci programu Patronáty přebírá oddíl zodpovědnost (patronát) za konkrétní kousek přírody, lokalitu, management nebo např. péči o nějaký druh či realizaci opatření na zadržování vody.

oddíly vyrazily s průvodci do terénu pomáhat „svým“ lokalitám a budovat si společnými zážitky pozitivní vztah ke kousku opravdové české přírody. Staly se jeho patrony. O rok později začal projekt, nyní již pod jménem *Patronáty*, působit v dalších čtyřech krajích ČR a v současnosti pokrývá celou republiku. Do projektu se nově zapojují též školní třídy a počet spravovaných území i dětských skupinek na lokalitách významně vzrůstá. Finančně jej dlouhodobě podporuje Státní fond životního prostředí, krajské granty a na území hlavního města pražský magistrát.

Patronáty pomáhají přírodě již téměř pět let. Přepočteno na

čísla docházíme k zajímavým výsledkům – v roce 2023 jsme v rámci republiky evidovali 151 zapojených skautských oddílů či dobrovolnických skupin a 93 školních tříd. V terénu bylo provedeno 458 akcí a zapojeno 6 715 účastníků. V součtu strávili dobrovolníci svojí pomocí přírodě přes 21 000 hodin. Za jediný rok tedy odvedli téměř tolik práce, kolik by jeden profesionální pracovník odsloužil za sedm let – a to by, chudák, musel pracovat i o víkendech a ve svátky.

Současná krajina se pod vlivem člověka mění po dlouhá staletí. Pokud nebudeme v české přírodě provádět vůbec nic, zaroste téměř souvislým lesem. My však nežijeme v džungli.

Snažíme se vytvářet vhodné prostředí pro získání obživy, chov zvířat i prostor pro svá obydlí. Lidí stále přibývá a s krajinou mnoho let nakládáme po svém – a leckdy poněkud macešsky. Za účelem zvýšení zisků z obilí byla v minulosti malá políčka odvodněna a spojena do velkých lánů, ale teprve nyní zjišťujeme, kde se stala chyba. Ztrácíme podzemní vodu, vesnice jsou demolovány povodněmi a města se přes léto přehřívají. Potřebujeme větší pestrost krajiny, obnovu původních biotopů, návrat kvalitních lesů a opětovné rozdělení plochy polí remízky a meze. Zároveň musíme ponechat místo původním druhům zvířat i rostlin, které jsou skvělými

ukazateli zdravého životního prostředí. Pro zlepšení celkového stavu je každá drobná pomoc dobrá a prostoru pro ni najdeme hledej. Pod vedením svých průvodců proto patronátní skupinky pomáhají sekat a hrabat louky šetrným způsobem, aby se v travních porostech vysemenily nejrůznější druhy rostlin. Jinde zas vyřezávají nálety, aby na vhodných stanovištích zůstal zachován prostor pro stepní (teplomilné) druhy. V podmáčených územích obnovujeme mokřady či rašeliniště, rozšiřujeme domovy ptačím druhům instalací a čištěním budek, v moderně pojatých lesích podporujeme přirozenou obnovu a pomáháme chránit stromky před zvěří.

A někdy je rovněž potřeba seznámit návštěvníky s hodnotami chráněných území a jejich hranicemi, čemuž napomáhá obnova naučných tabulí a průvodního značení v terénu.

Hlavním cílem každého patronátu však rozhodně není jen „brigáda venku.“ Za klíčové považujeme především upevnění vztahu mladé generace ke konkrétní lokalitě a získání znalostí a informací zásadních pro pochopení přírody. Právě proto zapojujeme odborníky, diskutujeme s vědci a pomáháme vlastními rukama. Chcete-li, přiložte k dílu i svoje ruce – a rozhodně také hlavu. Lidé z organizačního týmu Patronátů vám rádi poradí, kde a jak se svou skupinkou

☞ Zleva doprava:
K péči o chráněná území patří i opravy značení. Tuto naučnou ceduli pro PP Tichá říčka vyrobili jablonečtí Vodní skauti za pomoci svého vedoucího vlastními rukama • Opravu značení rezervace v PR Vápenný vrch provádí Skautské středisko Jablonec nad Nisou

začít. I jedna či dvě účelné výpravy do terénu ročně mohou pomoci udržet naše přírodní bohatství. Byla by přece škoda, kdybychom si za sto let o jelezech a sovách mohli číst jen v kouzelných knížkách Harryho Pottera.

Skautské patronáty a Trilobit v akci

Text: JIŘÍ ZELENKA, Zelí

Foto: Archiv kmene Trilobit

„Dobrý den, já jsem Monika a jsem ze skautských patronátů,“ ozvalo se asi před půl druhým rokem z telefonu. „Našel byste si na mě chvilku času, ráda bych Vám pověděla co děláme a nabídla vašemu kmeni nějakou spolupráci.“ Pod tíží několika desítek různých hovorů, které přicházejí dvakrát či třikrát do týdne a nabízejí spolupráci pro investování na burze, výhodnou koupi nemovitosti nebo nějakou jinou zaručeně fungující věc, jsem poněkud vypnul a čekal, kdy přijde ta pobídka: „Šáhni do peněženky a my ti ukážeme, jak svůj obnos za pár dní zněkolikanásobit.“

Přiznám se, že jsem několika prvním větám, které Monika do telefonu říkala, ani nějak nevěnoval pozornost a čekal na okamžik, kdy se trošku odmlčí a já ji budu moci s díky odmítnout.

Už nevím co mě tenkrát přimělo alespoň na chvíli svoji pozornost k hovoru obrátit, ale záhy jsem pochopil, že se tentokrát nejedná o žádnou akční nabídku, ale o věc, která by mohla dávat smysl, a možná i o něco, co jsme u nás v Trilobitu dlouho hledali.

Monika popsala, jak Skautské patronáty fungují a že jejich hlavním posláním je propojovat odborníky, kteří se třeba i profesionálně věnují přírodě s dětskými organizacemi, od škol a školek až po všechny různé oddíly skautů, tomíků, mladých ochránců přírody či woodcrafterů. Nastínila mi, že existuje ja-

na záchraně Poběžovické stráně. Naše spolupráce s Pestrým Polabím měla spočívat v naší pomoci sekát, hrabat, prořezávat a jinak se všelijak motat na místě vzdáleném pár kilometrů od naší klubovny. Můžeme jim pomoci změnit místo zarostlé hustými křovisky, vysokou a nepoddajnou trávou a dlouhými

Oplátkou nám bude spolupráce s odborníky, kteří mají zdejší přírodu v malíku a budou nám moci ukázat, kde se skrývá to kouzlo, které příroda má a které nás nutí se do ní stále a stále vracet.

kási organizace jménem Pestré Polabí, která vyhledává zajímavé, ale zpuštěné lokality a snaží se jim vracet původní ráz a funkci, kterou v přírodě východních Čech měly.

Na konci telefonátu zazněla i ona nabídka. Jako kmen Ligy lesní moudrosti, ale hlavně jako organizace, která sdružuje spoustu dětí a dospělých, jsme dostali možnost podílet se

trnitými šlahouny v něco, co zde ještě před několika desítkami let bylo. Ve stráň, jež se každý rok převlékne do nepřeberné směsice vůní a barev, kde si bude každý moci pochutnat na plodech třešní, kde bude hnízdit několik druhů ptáků a kde si najdou domov desítky druhů hmyzu. Oplátkou nám kromě samotného výsledku bude spolupráce s odborníky, kteří mají zdejší

→ Shora dolů:
Odchyt hmyzu smykačkou kvůli určování • Seznámení s lokalitou při brigádě s Martinem Trávníčkem z Pestrého Polabí, z.s.
• Mapování výsledků naší práce (foto z dronu)

přírodu v malíku a budou nám a zejména našim dětem moci ukázat, kde se skrývá to kouzlo, které příroda má a které nás nutí se do ní stále a stále vracet.

Slovo dalo slovo a brzy na jaře jsme se na Poběžovické stráni sešli a vrhli se do práce. Na několika jarních schůzkách i o pár víkendech jsme se prosekávali a prostřihávali hustými křovisky, sekali, hrabali a pálili starou přerostlou travu a vše připravovali, až sem pustíme ovečky, které nám s údržbou louky budou pomáhat. Martin a Pavel z Pestrého Polabí nám byli průvodci probouzející se přírodou, při našich setkáních nám povíдали, kterýže to pěvec na nás z keře pokřikuje, jaké původní druhy květin na louce rozkvétají nebo jaký brouček si to kolem nás šine mezi stvoly trávy.

Během léta se už z čerstvě nabitých pastvin zaradovalo stádečko ovcí a já jsem rád, že jsem Monice před tím rokem a půl telefon nepoložil a že naše práce pod Skautským patronátem bude pokračovat.

Jednou se totiž naše Poběžovická stráň stane místem vyhledávaným nejen faunou a flórou východních Čech, ale hlavně lidmi, kteří se rádi posadí na rozkvetlou louku, nechají se paprsky slunce jen tak lechtat po tvářích a pozorují co se to vlastně kolem nich děje za zázrak.

PRÁVA PŘÍRODY

Můžeme mluvit o revoluci v ochraně?

Text: KAROLÍNA KUPKOVÁ
Foto: Archiv redakce

☞ Ledovec Snæfellsjökull se v letošním roce stal kandidátem na prezidenta Islandu.

Když slyšíme o právech, obvykle nám na mysl přijdou lidé, někdy zvířata. Ale co příroda? Stromy, řeky, hory – mají právo na existenci, ochranu, nebo dokonce na soudní ochranu?

Pro někoho to může znít jako šílenost, ale právě tato myšlenka získává v posledních letech čím dál tím více prostoru. Práva přírody jsou součástí probíhajícího posunu v tom, jak vnímáme životní prostředí, a mění naši představu kdo nebo co si vlastně ochranu zaslouží, a to jen proto, že existuje.

Co to vlastně znamená, když mluvíme o právech přírody? Jednoduše řečeno jde o myšlenku, že příroda – jako jsou řeky, lesy, celé ekosystémy nebo jednotlivá zvířata a rostliny – má práva podobná těm lidským. Má právo na existenci, regeneraci a ochranu před ničením. Tento přístup je reakcí na tradiční právní systémy, které přírodu vnímají především jako zdroj, sloužící k uspokojování potřeb lidstva. A právě v tom je onen zásadní problém a rozdíl.

Už to funguje

Filozofie za konceptem práv přírody je velmi obsáhlá a složitá a já se tak ani nebudu pokoušet vám ji nastínit. Řekněme ale, že myšlenky na práva přírody se

začínají objevovat v 70. letech minulého století, kdy právník Christopher D. Stone publikoval svůj vlivný esej s provokativním názvem *Should Trees Have Standing?*. V něm navrhoval, že by příroda mohla mít své vlastní právní postavení – například aby se účastnila soudů a hájila se proti znečišťování či ničení. A i když už tehdy zněla tato myšlenka mnohým absurdně, už se dostává do praxe. V roce 2008 si Ekvádor jako první země na světě zakotvil práva přírody přímo do své ústavy. Příroda, nebo jak místní říkají *Pacha Mama*, má tak v tomto státě nyní „právo na respekt ke své existenci a k udržování a regeneraci jejích životních cyklů, struktury, funkcí a evolučních procesů“. Tento přístup je revoluční, protože staví přírodu v očích zákona na roveň lidem – když pak v roce 2021 ohrožovala těžba v dole Río Magdalena existenci lesa Los Cedros, nejvyšší ekvádorský soud ji nařídil zastavit. Ne proto, že by ztráta lesa znamenala ohrožení pro lidi, ale jen pro les jako takový, který má právo existovat.

Jak na to

Jak můžeme vidět na mnoha případech ve světě, z nichž některé jsou zmíněny na konci tohoto textu, opravdu nejde jen o symboliku a slovní hříčky. Otázka Jak může mít les právní postavení, když neumí mluvit nebo jednat? je nicméně na místě. Obvykle je na ni odpovídáno jednoduchým příkladem – i firmy mají v právním světě postavení „osoby“, a přitom jsou jen abstraktními entitami, které pak v praxi zastupují lidé. A přesně tak to také funguje, existuje však hned několik různých přístupů. Mezi ně patří *legal personhood*, tedy ustanovení právnické osoby s odpovědným zástupcem, *public guardianship*, který umožňuje komukoliv, aby jednal ve jménu přírody, *direct and living legal personhood*, v němž je příroda vnímána úplně stejně jako člověk, nebo ustanovení speciálního nezávislého statutárního orgánu. Všechny mají své výhody a nevýhody, obecně ale podle odborníků ochranu životního prostředí skutečně posilují. Když mají ekosystémy právní

Zleva doprava: →
Laguna Mar Menor
ve Španělsku • Řeka
Odra v Polsku

postavení, je totiž snazší žalovat ty, kteří je ničí, a chránit je před nimi. Zároveň vedou k větší zodpovědnosti ze strany vlád a korporací, které musí zvažovat dopady svých rozhodnutí nejen na lidi, ale i na samotnou přírodu, protože jinak za to mohou (a jsou) být popotahováni.

Máme na to odvahu?

Myšlenka práv přírody jde ale ještě hlouběji. Je to revoluce v našem přemýšlení o tom, co je na světě důležité. Když uznáme přírodu jako subjekt s vlastními právy, přiznáváme tím, že naše přežití není oddělené od přežití ekosystémů kolem nás. Uvědomujeme si, že nejsme pány planety, ale její součástí. Pro mnoho lidí, především v západním světě, je však tento přístup stále těžko uchopitelný. Zvykli jsme si přírodu vidět jako něco, co je tu „pro nás“. Říkáme si, že máme právo využívat její zdroje, protože jsme rozumné bytosti, které vědí, co dělají. Naše jednání nicméně opakovaně ukazuje, že nejsme tak rozumní, jak si myslíme.

Odlesňování, znečišťování oceánů, změny klimatu – to vše jsou důsledky našeho dlouhodobého přístupu, kdy jsme přírodu vnímali jako bezduchou věc. A ano, práva přírody nejsou univerzálním lékem na všechny

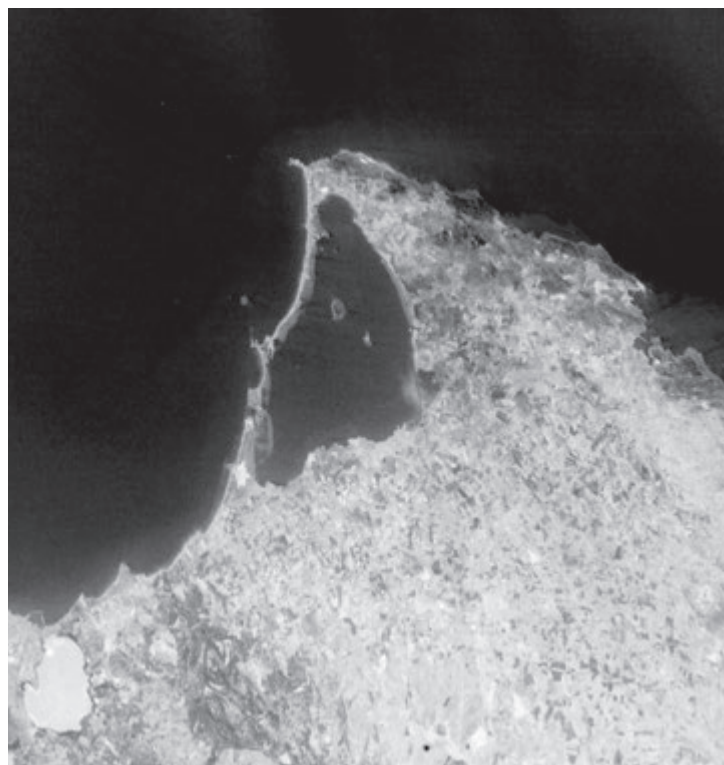
environmentální problémy. Nevyřeší změny klimatu ani nezastaví vymírání druhů. Jsou ale důležitým krokem k tomu, abychom přehodnotili svůj vztah k Zemi a k sobě navzájem.

Pár dobrých příkladů

• **Španělsko a laguna Mar Menor:** V roce 2020 se Mar Menor, rozsáhlá laguna ve Španělsku, stala první evropskou přírodní lokalitou, která získala právní subjektivitu. Stalo se tak po letech degradace, způsobené intenzivním zemědělstvím a turistickým rozvojem. Chemikálie z hnojiv a špatně regulované zavlážovací systémy vedly k masivnímu znečištění vody a v roce 2019 bylo na plážích zaznamenáno hromadné uhynutí ryb.

Místní obyvatelé a ochránci přírody vyvinuli tak obrovský tlak na vládu, aby lagunu uznala za subjekt s právem na ochranu, obnovu a existenci, že nakonec uspěli a k soudu okamžitě putovalo přes 30 společností, které jsou nyní za ničení laguny souzeny.

• **Polsko a řeka Odra:** Katastrofa z roku 2022 na řece Odře v podobě milionů uhynulých ryb v důsledku znečištění šokovala nejen Polsko, ale i sousední Německo. Odstartovala ale debatu o potřebě zavedení silnější právní ochrany pro řeky a další ekosystémy, a také vznik iniciativy *Osoba Odra*. Její členové i dnes volají po tom, aby se řeka Odra stala „právní osobou“, a snaží se vyvinout dostatečný tlak na

Říkáme si, že máme právo využívat přírodní zdroje, protože jsme rozumné bytosti, které vědí, co dělají. Naše jednání nicméně opakovaně ukazuje, že nejsme tak rozumní, jak si myslíme.

polskou vládu. Přispět k němu můžete i vy, na jejích stránkách najdete petici.

• **Island a majestátní ledovec Snæfellsjökull:** Na Islandu zaznamenali v letošním roce neobvyklého kandidáta v prezidentských volbách – ledovec Snæfellsjökull. Z práv přírody se rázem stalo národní téma a aktivisté, kteří pro ledovec

vedli kampaň, každého odpůrce velmi rychle umlčeli – vždyť Snæfellsjökull splňuje vše, co každý vhodný kandidát: je starší 35 let a má čistý trestní rejstřík, plus je symbolem stability a vytrvalosti prověřené časem. Prezidentem se nakonec nestal, účastnit se bude ale také voleb do parlamentu.

JDE TO I JINAK

1 Příroda umělcem na Spotify

Díky iniciativě SoundsRight a nevládce Museum for the United Nations je příroda od letoška oficiálním umělcem na platformě Spotify. Získává tak uznání a peníze, kdykoliv někdo použije ve své hudbě zvuk přírody, a tyto písně se také objeví na jejím profilu. Podle organizátorů jde o originální způsob, jak mohou lidští umělci přírodu uznat jako svého kolegu a tímto gestem zároveň pomoci vydělat peníze, které pak putují na nejrůznější ochranné projekty po světě. V příštích čtyřech letech by to mimochodem mělo být asi 40 milionů dolarů.

2 Umělá inteligence dává hlas

Organizace Earth Species Project se snaží použít umělou inteligenci k tomu, aby přeložila zvuky přírody do našeho jazyka. Chtějí změnit fakt, že zatímco na Zemi žije osm milionů druhů, my rozumíme jen jednomu, a zároveň dát hlas třeba zvířatům, aby se ona sama mohla stát bojovníky za svou ochranu. Začínají nepřekvapivě s ptáčími zpěvy a mají podporu těch největších environmentálních kapacit, třeba Jane Goodall.

Cesta z mlhy

Nevíš kam dál? Možná je potřeba zkalibrovat svůj kompas.

Text: JANA VINKLEROVÁ, Janča
Foto: Archiv redakce

Konec roku se kvapem blíží a my začínáme bilancovat. Co se povedlo, co jsme naopak nezvládli, na co se v příštím roce těšíme. Možná patříte k tomu typu lidí, kteří programově odmítají novoroční předsevzetí a já s vámi rozhodně souhlasím. Co tedy zkusit jiný způsob, jak se podívat na zoubek svým tajným snům a přáním?

PŘÍBĚH HERMÍNY

Vlahým letním večerem se nesou zvuky tepajícího velkoměsta. Náhlé vnuknutí donutilo Hermínu vystoupit o několik zastávek dřív a projít se pár kilometrů podél vody. Tady u řeky je svatý klid. Zlatavé paprsky zapadajícího slunce si hrají na schovávanou mezi vlnkami zčeřené hladiny. Hermína chvíli fascinovaně pozoruje to krásné divadlo a usadí se na betonový břeh. Myšlenky na moment odbíhají od nikdy nekončících pracovních projektů a na chvíli ztichnou. Kdy naposledy udělala něco spontánního? Rychle si sundá boty a šup, už se ráchá ve vodě. Ten chladivý vjem ji vrátí do minulosti – bylo jí tak devět, deset. Tenkrát ještě neměla hlavu plnou starostí a to, co zaměstnávalo její hlavu a drželo si nejvyšší příčky důležitosti, byl parádní bunkr na břehu malého rybníčku. Tenkrát bylo ještě léto nekonečné a dobrodružství cíhalo za každým pařezem. Kam se poděl onen pocit svobody a nekonečného bezčasí? Dneska je ta holčička uvězněná v kolečku zodpovědné dospělosti. Tráví většinu svého dne v práci, kde vydělává peníze někomu jinému, a když se dokodrcá domů, tak jí zbydou sotva dvě, tři umouněné hodiny pro sebe. Na Hermínu usedne skličující pocit bezmoci a ztráty. Ztráty svobody, ztráty kontroly nad svým životem, ztráty vlastní duše. Tohle že má být ta slavná dospělost? „Ani náhodou, –“ a vztekle mrskne obrovský placák do nic netušící řeky. Všechno šlo přeci podle plánu: zajímavá práce, slušný plat, a teď snad i vážná známost. Tak proč se sakra cítí tak zoufale? Když byla malá, měla jasno v tom, co chce a co ji baví. Ale teď? Jakoby se střelka kompasu zasekla na jednom místě. Už možná stovky kilometrů pluje špatným směrem. Kolik let už takhle promarnila? A kolik jich ještě zbývá? Radši nemyslet... Možná si cestou domů koupí prosecco, aby tenhle nepříjemný pocit spláchla. Zítra se vyspí a den bude hned růžovější. Moc přesvědčivě to ale nezní. Sem k řece už raději příště nezamíří. Hermína se rychle zvedne k odchodu. Snaží se nevnímat

Ztráta svobody, ztráta kontroly nad svým životem, ztráty vlastní duše. Tohle že má být ten slavný dospělý život?

šumění větru, smutnou píseň červenky ani vůni končícího léta. Ten prchavý pocit svobody, která je takřka na dosah, a přeci tak daleko, ji uvnitř rozdírá. Uvědomí si, že Ho nenávidí. Ze srdce nenávidí svůj život. A nemá sílu to změnit...

KAM PLUJE VAŠE LOŽ?

Možná jste se také někdy ocitli v podobné situaci jako Hermína. Dostihl vás pocit prázdnoty a jakási niterná touha něco radikálně změnit. Mohla to být odpověď na nějaký traumatický nebo formující zážitek, anebo také úplně obyčejná cesta z práce. Někdy stačí úplně letmý dotyk „opravdového života“. Okamžik, který v nás otevře touhu po našem autentičtějším já. Lidé, kteří žijí intuitivně a s lehkostí dělají věci, které jsou blízké jejich srdci, mají veliký dar. Jsou možná nezodpovědní a jednají impulzivně, ale zpravidla nestráví půlku života v práci, která je vysává, nebo ve vztahu, který je brzdí.

Možná máte naopak pocit, že toho děláte příliš mnoho, ale stále to nestačí. Popkultura a sociální sítě se nás snaží přesvědčit, že nám svět leží u nohou a stačí jen chtít a trochu se snažit. V nekonečném oceánu příležitostí a možností je snadné se ztratit. Skáčeme od jednoho zajímavého projektu k druhému a nejsme schopni se rozhodnout, kterému dáme prioritu. Často to skončí tak, že nedokončíme ani jeden. Zvykli jsme si žít tak, jako bychom tu měli být věčně. Odkládáme telefonáty a důležitá rozhodnutí, plníme svoje zápisníky

dalšími a dalšími zajímavými projekty a nápady, jako bychom je snad někdy v budoucnu měli všechny stihnout. Ale ukažte mi na jediného člověka s hotovým *to-do listem*.

Snad je tedy na čase akceptovat, že jediný hodnotný způsob time-managementu ve skutečnosti je vybírat si věci, které dělat nebudu. Protože, na rozdíl od toho oceánu, naše plavba nepotrvá věčně. Není v lidských silách ho prozkoumat celý, a tak se budeme muset smířit s tím, že spouště napohled důležitým věcem budeme muset říct ne. Znáte ten pocit, když máte rozehranou nějakou strategickou hru – všechny figurky na stole, vymýšlíte, kombinujete, ale stále vám chybí trochu toho štěstíčka, abyste to mohli konečně pořádně rozjet? A najednou – o ou –, hra právě skončila.

Pro všechny z nás, kteří svým životem nedokážeme kormidlovat tak lehce, jak bychom si přáli, mám užitečný nástroj, kterým lze zkalibrovat svůj vnitřní kompas tak, aby směr plavby více odpovídal přáním kapitána. A taky, abychom prozkoumali jen ty ostrovy, které jsou pro nás nejdůležitější.

Co je Year Compass?

Jde o světově rozšířený koncept, který vám umožní zastavit se a rozhlédnout, zda plujete tím správným směrem. Je to takové upřímné zrcadlo, které vám zobrazí váš život v uplynulém roce bez příkras a instagramových filtrů. Vybalí na vás, jak moc jste prokrastinovali, koho jste zapomněli navštívit a co jste raději úplně vytěsnili, ale i drobné radosti a momenty, které se ztratily v pění dnů. Také si rozmyslíte všechno, co byste rádi v následujícím roce naopak zvládli. Co je pro vás důležité. Za co se chcete rvát. Co vás fakt bere. Jeden rok je v kontextu lidského života vlastně dost dlouhá doba, a tak dává smysl ji naplnit něčím, co vám dělá radost.

Vášim průvodcem bude pracovní list, který je ke stažení na yearcompass.com, nebo pomocí QR kódu na konci článku. Už jen při letmém pohledu zjistíte, že otázky rozhodně nemíří na nějaký seznam úkolů, který byste snad měli plnit. Ne, budeme pátrat po vašich skutečných hodnotách a hlubokých přáních, která pravděpodobně nedostávají v běžném životě tolik prostoru, kolik by zasluhovaly.

→ Pracovní listy
Year Compass, zdroj:
Instagram projektu
#yearcompass

↙ Zleva doprava:
Naše úkoly často plníme
v pořadí od těch, co hoří
nejvíc, ale na ty důležité
se přesto nedostane •
Your Life in Months –
kolik vám zbývá měsíců
života, pokud bereme
v úvahu průměrnou
délku života? V tomto
projektu lze zadat
vlastní datum narození
a vyfiltrovat zobrazení
např. *Your life in Months*
nebo *Your life in Weeks*.
Může to být vaše
osobní memento mori.
Dostupné ze stránky:
[bryanbraun.com/
your-life/](http://bryanbraun.com/your-life/)

Zatímco klasická novoroční předsevzetí jsou často povrchní, orientovaná na konkrétní úkoly (zhubnout, naučit se nový jazyk atd.), Year Compass jde hlouběji. Nenutí vás k sebezdokonalování ani ke stanovení kvantitativních cílů, např. „zvládnout 50 knih za rok“. Spíše se ptá „Proč chci číst více?“ a „Jaký druh knih mě obohacuje?“ Tento kvalitativní přístup je mnohem udržitelnější a pomůže vám ujasnit si, co je skutečně důležité. Zavádění do každodenní praxe pak bude mnohem snazší, protože se bude jednat o nové návyky, které se zakládají na vašich vnitřních motivacích.

Jedním z největších problémů, kterým dnes každý čelí, je přemíra možností a neschopnost správně určit priority. Život na nás neustále valí další požadavky, a pokud bychom se vrátili k herním analogiím, tak až příliš často plníme různé *side-questy* pro spoustu neodbytných NPCček*, ale na hlavní linku příběhu jaksí nezbyvá prostor. Některé cíle, které na sebe klademe, vycházejí spíše z očekávání

okolí a nemusí být vůbec důležité. Year Compass vám pomůže ujasnit si, co je opravdu váš záměr a co činí spokojené vás samotné.

Jak se stát kapitánem vlastního života?

Stačí si vytisknout podklady a najít chvíli nerušeného soustředění. Sešitek je rozdělen na dvě poloviny – uplynulý rok, který se zabývá reflexí – a nastávající rok, ve kterém půjde o vytyčení priorit. Každá část z mé zkušenosti zabere asi hodinu až hodinu a půl, doporučuji tedy vyhradit si raději dvě kratší sezení, aby člověk uvažoval s čerstvou hlavou. Kompas navíc nemusíte kalibrovat zrovna na přelomu roku. Já ho například vyplňuji pravidelně okolo mých narozenin, které mnoho lidí vedou k zamyšlení. (Případně je spíše uvrhnou do deprese).

Při listování starými kompasu ovšem můžete s překvapením zjistit, že mnoho problémů, které jste řešili v minulosti, se již v nových vydáních neobjevují. To dává naději do budoucna, že se člověk, byť šnečím tempem, přeci jen posouvá. Na následující straně Vám přidám ještě pár užitečných tipů. Tak šťastnou plavbu a dobrý vítr do plachet!

* NPC (non-player character) je vedlejší postava v počítačové hře, kterou neovládá hráč, ale počítač.

Jak poznatky aplikovat?

Možná se ptáte, jak zařídit, aby vaše myšlenky nezůstaly jen na papíře. Aby vše, co chcete v životě změnit, opravdu nastalo. Asi vás zklamou, ale na to žádný zázračný recept neexistuje. Musíme začít rovnou – pomalu, ale konzistentně – každý den. To se samozřejmě lehko řekne, ale mnohem složitěji realizuje. Kdyby to šlo snadno, tak jsme všichni dokonalí a mravně vyspělí jedinci s perfektní kondicí a doktorátem ze společenských věd v jedné ruce a profesurou z matematické analýzy v druhé. Změna bolí a lidský mozek je naprogramovaný tak, aby jí zuby nehty odolával. Lidé jsou „creatures of habit“, tedy, volně přeloženo, naše zvyky jsou nám železnou košilí. Formování správných návyků ale může pomoci se našim snům po krůčkách přibližovat. Ale to bychom se nejdřív museli z toho gauče zvednout, že ano?

Odpověď na jedno kliknutí

Mám pro vás i jeden praktický tip na mobilní aplikaci, určenou lidem jako já. Tedy všem, kteří potřebují trochu víc dopaminu a nějaký ten malý bonbónek, co jim pomůže uvést tolik potřebné změny do provozu. Jmenuje se *Habitica* a dle názvu je vhodná pro tvoření nových návyků, sledování vlastního rozvrhu a denních úkolů. Nejedná se ale o obyčejný nudný *to-do list*! Má za sebou živou komunitu mnoha tisíců lidí na Discordu, kteří se vzájemně podporují a hecují ke splnění nejrůznějších cílů, ať už tělesných, nebo duševních. Co je ale naprostá pecka, tak celé prostředí je zarámované jako retro RPG s pixelovou grafikou. Ve svém životě se tak stanete kouzelníkem, zlodějem či válečníkem a za splnění i těch nejotravnějších denních úkolů, které si sami zvolíte, se ve hře posouváte. Vylepšujete si svoji postavu, kupujete vybavení a účastníte se bitev a dobrodružství. Společně s ostatními „hráči života“ tak porážíte různorodé příšery: Neviditelný a hrůzostrašný *Démon vyhoření*, zákeřně krásná *Kofeinová víla*, nebo ve tmě číhající *Zloději času*. Prostě ultimátní gamifikace vašeho běžného dne.

CHCI VĚDĚT VÍC

Pokud vás článek zaujal a rádi byste téma prozkoumali více, s radostí vás odkážu na materiály, které jsem vytvořila pro lednový workshop. Ten se konal v rámci platformy *Kruhy*, kde jsme společně sdíleli svoje Kompassy a také způsoby a prostředky, které nám pomáhají uskutečňovat změny v reálném životě. Pod QR kódem naleznete Kompas k vyplnění pro tento a následující rok a také prezentaci, která se šířeji zabývá tímto tématem a nabízí tipy na konkrétní nástroje a mobilní aplikace, které můžete vyzkoušet i vy.

KRUHY

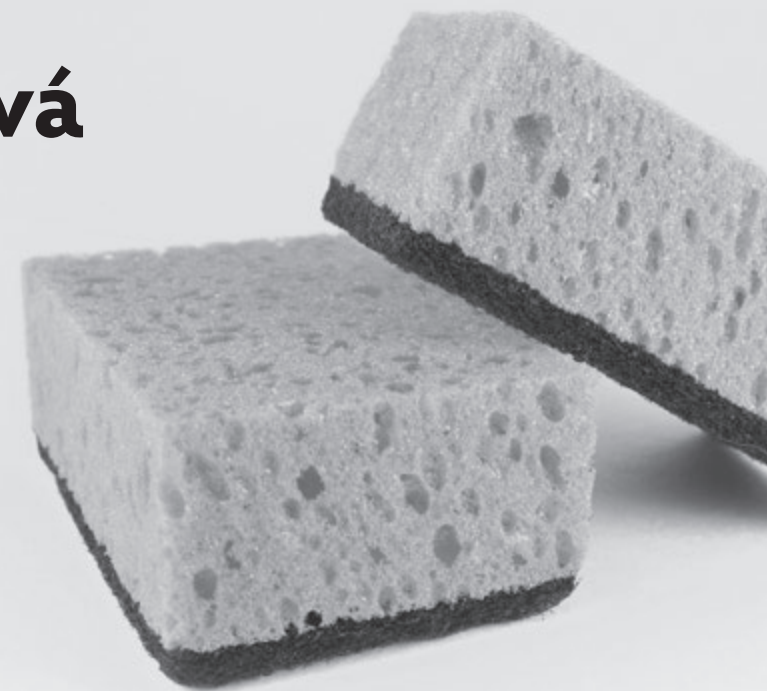
Všichni jste zváni přidat se do e-mailového seznamu, přes který ohlašujeme setkání skupiny Kruhy. Skupina je otevřená všem novým tvářím (a samozřejmě i těm známým). Několikrát do roka se scházíme a diskutujeme o různých společenských i duchovních tématech, často s velmi zajímavými hosty. Pod touto platformou proběhla v poslední době setkání například s knězem, etikem a biologem Markem Váchou, spisovatelem a teologem Pavlem Hoškem, antropologem Petrem Květinou a mnoha dalšími. Napište nám na: tomas.koubek@gmail.com, ablakela@gmail.com

Za organizátory:
Tomáš Koubek a Josef Porsch

Houbičková epidemie

I když letošní podzim může evokovat myšlenku, že k napsání tohoto článku mě inspirovala letošní houbařská sezóna, není tomu tak.

Text: MAGDALENA DVOŘÁKOVÁ, Waki
Foto: Autorka a archiv redakce

Napsat něco málo k tématu houbiček jsem se rozhodla po letošním táboření na Kosáku, kde jsem sledovala řadu lidí, jak si svoje dřevěné a jiné ručně dělané nádoby cítí kupovanými houbičkami, samozřejmě za přispění biologicky rozložitelného jaru. Ovšem nejen na Kosáku, popravdě.

Jak už tedy tušíte, nebudu psát o ryzcích, špičkách ani bedlách, ale o něčem mnohem přízemnějším – o mytí nádobí a hrozbě, kterou s sebou tato činnost nese.

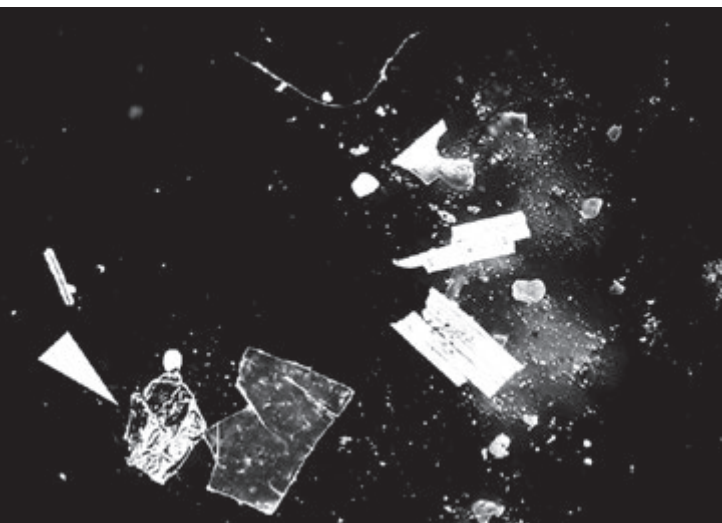
Asi každý z vás už zaslechl o mikroplastech, přestože výzkum tohoto problému teprve začíná, ale obludnost rozměrů této hrozby si zatím uvědomuje málokdo. Vezměme to tedy popořadě:

Mikroplasty jsou kousky plastů menší než 5 mm, přičemž rozlišujeme tzv. primární a sekundární mikroplasty. Zdroji

těch primárních je praní oblečení s obsahem syntetiky, které tvoří až 35 % mikroplastů obsažených v oceánských vodách, sjíždění pneumatik (28 %) a kosmetika, třeba peelingy a mikroperly (cca 2 %). Sekundární mikroplasty vznikají rozpadem větších plastových předmětů (tašky, láhve) a tvoří 69–81 % mikroplastů v oceánech. Tohle všechno jsou známé informace, ale ono všechno souvisí se vším.

Mikroplasty v oceánech (Podle dat OSN z roku 2017 plave v mořích až 51 bilionů částic mikroplastů, což je 500× víc, než kolik je v naší galaxii hvězd.) se dostávají do potravního řetězce mořských živočichů, a tím pádem i zpět na naše talíře. Mikroplasty jsou v současnosti detekovány téměř ve všem: pivu, vodě, mateřském mléku a našich tělech obecně.

Nu dobrá, plasty jsou obecně jaksi inertní, k žádným okamžitým otravám nedochází. Působí pomalu, ale o to zhoubněji. A píšou-li zhoubněji, myslím to bohužel doslova. Ač oficiální dokumenty (např. EU) uvádějí, že konkrétní dopady na lidské zdraví nejsou přesně známy, přestává to být pravda. Přibývá vědeckých studií, které se zabývají souvislostí mezi dramatickým nárůstem rakoviny u stále mladších osob a rolí mikroplastů. A přestože se všichni stále zaklínají magickou alibistickou formulkou „je potřeba další/dlouhodobější výzkum“, zjištěná data nevypadají dobře. U rakoviny tlustého střeva se už přímo zmiňuje abrazivní schopnost mikroplastů a poškozování sliznice střev a jeden z nejprestižnějších odborných časopisů *Nature* v loňském roce dokonce vydal článek o souvislosti mezi rakovinou prsu

☞ Shora dolů:
Mikroplasty pod mikroskopem •
„Eko“ houbička s celulózovou
vrstvou a vedle kompostovatelná
houbička • Starý dobrý hadr

a mikroplasty na bázi polypropylenu. Nu, nebudu dál strašit, článek skloňuje další moderní metly, jako jsou orgánová poškození, snížená plodnost a nespecifikované záněty.

U polypropylenu se ale zdržím. Respektive skočím rovnou k věci, kterou může ovlivnit každý z nás, a tou je mytí nádobí. Většina moderních domácností sice disponuje myčkami, do kterých se dají pořídit tablety i soli velmi rozumného složení, jenže houbička je takovou malou stálící každé kuchyně. A jedním z běžných materiálů, ze kterého se vyrábí, je právě polypropylen, následován polyesterem a polyuretanem, u nanohoubiček dokonce melaminem. Pokud houbičkou drhnete kastroly, drobné útržky z nich jen lítají – a dostávají se do vodního koloběhu. Já ale nemám před očima každodenní úklid kuchyně, ale pořád vidím skupinu woodcrafterů v malebných oděvech, jak si houbičkami myjí dřevěné nádobí (kdy i dobře vyhlazené se vyznačuje značnou abrazivní schopností). Kromě toho, že kusy plastů odplouvají do dál, tyto drobné částičky na nádobí ulpívají a míří zpět do našich žaludků...

Stříh – co s tím? Zní to hrozně, ale vzpomínáte si, jak jste kdysi při návštěvách babiček nebo prababiček viděli přes kuchyňský kohoutek přehozený slizký mokrá hadr na nádobí, kterého se jen dotýkat chtělo velké sebezapření? Já tedy ano. A bohužel, ve světle moderních mycích prostředků mi najednou dochází, jak geniálně jednoduché a totálně bio takové mytí nádobí bylo!

CITOVANÉ ZDROJE

www.europarl.europa.eu/topics/cs/article/201811165-TO19217/mikroplasty-odkud-se-berou-co-zpusobuji-a-jak-se-jich-zbavit

www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10340669/

www.nature.com/articles/s41598-023-33393-8

Nicméně jsme woodcrafteri a jsme v 21. století, takže bych si dovolila nabídnout několik tipů, jak s touto malou ekologií začít, navíc trochu distingovaněji:

Lněné hadříky – len má dobrou abrazivní schopnost. Starý ubrus, který rozstříháte a hezky olemujete, myje nádobí opravdu účinně. Navíc máme skoro všichni automatické pračky, takže na našich kuchyňských bateriích nemusí plandat slizká obluda. Pokud si těchto hadříků našíjete dostatek, stačí je po každém použití vyždímat a přihodit ke špinavému prádlu.

Kukuřice – co se táboření týče, skvělou práci při drhnutí připečeného nádobí zastane kukuřice, a to jak třeba cop upletený z šustí, tak suché vyloupané klasy, ty vydrhnou (skoro) cokoliv. U těchto materiálů počítejte

samozřejmě s tím, že by měly být na jedno použití, protože zbytky, které na nich ulpí, by byly rájem mikrobů (ostatně stejně jako pár dní používané houbičky). Kukuřici zmiňuji jako snadno dostupnou záležitost, ale na drhnutí připečenin se hodí kdeco. Vůbec není špatné použít třeba lýko, které vám zbyde po výrobě proutkových postelí. A mimochodem – všechny tyto hrubší materiály se dají vkládat do lněných pytlíků, kterými pak nádobí vydrhnete a obsah hodíte do odpadkovky/koše. Už zmíněné kukuřičné klasy se dají koupit ve formě steliva pro hlodavce, už rozbité na drobné kousky, vhodné přesně do těch mycích pytlíků.

Nakonec bych ráda zmínila „eko“ houbičky. Ty bohužel v mnoha případech považují za

velký problém. Eko houbičky jsou fajn v tom, že mycí strana je obvykle z celulózy, bavlny nebo sisalu, ale jsou zhusta nalepené na drsnější vrstvu recyklovaných plastů, takže je pak ani nemůžete znovu recyklovat. Takže „eko“ asi do určité míry jsou, ale tento článek je o mikroplastech – a recyklovaný PET prostě problém nárůstu mikroplastů v životním prostředí a souvisejících vážných chorob neřeší. Pokud se tedy chcete držet houbiček, je dobré najít takové, které jsou kompostovatelné a opravdu plně z přírodních materiálů.

Nicméně za mě to vzhledem k ceně vyhrál obyčejný lněný hadřík. Jen jsem se v duchu musela moc a moc omluvit své babičce, které samozřejmě moje štitivé úšklebky neušly. Babičky prostě mají vždycky pravdu.

Jak přírodě pomáhá náš kmen?

Táboření na genofondové ploše a jiné akce na ochranu přírody, které pořádá kmen Otyókwa během roku.

Náš kmen sídlí v jižních Čechách, ve Velešíně, poblíž Římovské přehrady. Každý rok táboříme téměř na jejích březích, na genofondové ploše jménem Jeryn. Je to pro táboření dost neobvyklé místo, protože nemá žádný potok ani prakticky rovný terén na stavění teepee. Co nám tu ale neschází, je rozmanitost chráněných mokřadních druhů rostlin i zvířat, o které se snažíme pečovat. Značnou část Jerynu totiž tvoří soustava několika tůní, bažin a mokřadů. V posledních pár letech, vlivem suchého a horkého počasí, naše mokřadní tábořiště dostává zabrat, a tak se velká část našich víkendových akcí točí právě kolem něj. Tůně, které obývají čolci a kuňky, vysychají a zarůstají trávou, kterou se snažíme ručně kosit. V tomto terénu totiž nelze používat klasickou těžkou techniku, ta by ve vlhké hlíně zapadla. A tak nám nezbyvá, než trávit hodiny s kosou v ruce a s nohama v bahně ve snaze zachovat tůním hladinu. Toto úsilí se netýká jen tůní samotných, ale i podmáčených svahů kolem nich, na kterých rostou vzácné bledule a kosatce.

Ne každou akci ale pořádáme jen tady na souši. Každý rok se účastníme čištění vody i břehů Římovské přehrady. Vyzbrojeni pramicí, bidly a pytli na odpady křižujeme hladinu a sbíráme vše od petek po polystyrenové bloky. Menší skupinky se mezitím prodírají kolem břehu a uklízejí to, co už voda stihla vyplavit. Většina naší činnosti se točí právě kolem přehrady, ať už dole u hladiny, nebo nahoře v lese. Před dvěma lety, když se tu začalo kácet, jsme vysázeli 1400 sazenic stromků jako náhradu. I přesto, že je většina svahů velmi prudká a drolí se, velké části z nich se podařilo uchytnout.

Několikrát za rok také celou přehradu obcházíme v rámci *Akce káně* – celorepublikového sčítání dravců. V posledních letech tu totiž hnízdí orel mořský, kterého se nám daří pravidelně pozorovat. Jeho nezaměnitelná, jako prkno rovná křídla, můžeme občas sledovat přímo z našich stanů.

ANNA JANÁKOVÁ, Sojka

Zeptali jsme se

Jaké aktivity pro ochranu přírody byste ocenili, kdyby Liga připravila či zaštitila? Případně, angažujete se v něčem takovém sami?

Jakoukoliv, např. nějakou „brigádu“, kde by se nějakým způsobem upravovala krajina, aby byla lepší pro rostliny a zvířata (stavba hmyzích hotelů, úprava potoků, likvidace invazních druhů apod.), uklízení odpadků, ale klidně i něco, co není v terénu, jako třeba přednáška na téma ochrana přírody, swap, ...

Udělat naučnou stezku v regionech, kde jsou základny, prodej/swap táborového vybavení, sázení stromků.

Pomoc v nějaké přírodní zóně: sázet stromy, čistit louku, rybník, ...

Úplně jakékoliv, já sama se v tom neangažuji, ale ráda bych, a kdyby k tomu byla v Lize příležitost, určitě bych ji využila.

Sama se zatím neúčastním, ocenila bych asi jakékoliv aktivity.

Byl jsem např. na obnovování močálů, myslím na Šumavě, a přišlo mi to jako zajímavá zkušenost. (I když jsem tam byl jako zvukař dokumentu o této akci.)

Značení turistických tras.

Odpovídala generace Z.

Příšerka od Kosího potoka

Text: VLASTIMIL RŮŽIČKA

Foto: TOMÁŠ KOUBEK, Okeya a ONDŘEJ MACHAČ

**Našli ji na táboře
Lydka Skuciusevová
s Tomem Chládkem.
Koukali jsme na
toho tvora jako
blázni. Velká hlava
a dlouhé nohy, jako
má dospělý hmyz,
ale tělo housenky.
Chiméra.**

Je to housenka motýla hranostajníka bukového (*Stauropus fagi*) z čeledi hřbetozubcovitých. Jedna z nejpodivnějších housenek našich motýlů. Má poměrně velkou hlavu a výrazně prodloužený druhý a třetí pár článkovaných noh. Na hřbetě hrudních článků má nápadné kuželovité, dozadu směřující hrboly. Zadečkové články jsou opatřeny nečlánkovanými panožkami. Zadní část zadečku je rozšířená a zakončená dvěma růžky. Housenka se umí hodně prohnout a rozšířený konec zadečku s výrůstky, které připomínají

tykadla, přiložit k hlavě; to pak moc nemáte jistotu, kde to má vlastně hlavu.

Malé vylíhlé housenky připomínají mravence. Velká housenka svým členitým obrysem trochu připomíná australskou strašilku *Extatosoma tiaratum*, často chovanou v teráriích. Když zaujme výstražný postoj, při němž vztyčí složené nohy, připomíná kudlanku. Když nohy natáhne, připadá nám, že napodobuje velkého nohatého pavouka. Zbarvena je nenápadně hnědě, takže v klidu připomíná suchý list. Vyberte si.

Hranostajník bukový je rozšířen v mírném pásmu Evropy, u nás se vyskytuje roztroušeně v listnatých lesích a na jejich okrajích, na světlinách, v okolí cest, v alejích. Housenky se živí okusem listů buků, habrů, dubů, lip, vrb i ovocných stromů. Na podzim se housenka zakuklí v listovém opadu. Na jaře se vylíhne dospělý motýl s rozpětím křídel 44–60 mm, který létá v noci. Taková docela obyčejná můra.

Alešovi Bezděkovi děkuji za určení.

HŘANOSTAJNÍK BUKOVÝ

Rozšíření

Palearktický druh, široce rozšířený v mírném pásmu Evropy, v Turecku, ve Střední Asii až po Japonsko. V Česku nehojný druh, vyskytující se roztroušeně po celém území, od nížin do hor, nejvíce ve středních polohách.

Obývané biotopy a živné rostliny

Listnaté a smíšené lesy, zejména bučiny a dubohabřiny, ale také lesní paseky, lesní lemy, aleje a okraje lesních cest, zahrady. Housenky ožirají listy buků, lip, vrb, habrů i ovocných stromů.

Ohrožení a ochrana

Není ohrožen.

CITOVANÉ ZDROJE

- naturabohemica.cz/stauropus-fagi/
- motyli-tichota.cz/motyl/hranostajnik-bukovy/
- NOVÁK I. & SEVERA F. 1990: *Motýli*. Aventinum, Praha, 368 s.

Městská divočina

aneb Jak zažít volání dalek v metropoli

Jsou místa k toulkám ve městě, která nikdo neplánoval, a jsou městské krásy, které nikdo nezamýšlel ukazovat. Jsou tváře města, jež nenajdeme v turistických brožurách, ale o to víc je stojí za to objevit...

Z knihy Město naruby

JANA VINKLEROVÁ, Janča

Pokud vás odradila rubrika Knižní okénko, protože nevydržíte sedět na zadku s knížkou, tak vezte, že tentokrát nepůjde o obyčejnou recenzi, ale spíše o výzvu ke změně prizmatu, kterým obvykle nahlížíme náš život v civilizovaném prostředí velkoměsta. Jako woodcrafteri rádi utíkáme do lesů a necháváme se inspirovat archetypálními příběhy hrdinů přežívajících navzdory osudu v nepřátelské divočině, nebo naopak romantickými narativy o láskyplném soužití původních obyvatel s všeobíhající matkou přírodou. V každém případě je naše představa o nespoutané a neposkrvněné divočině pravděpodobně pevně spojená s obrazy skalnatých horských strží, rozlehlých prérií a vyprahlých stepí nebo nehostinných vřesovišť a tunder.

Napadlo by vás ale, že všechny tyto biotopy lze najít na několika málo kilometrech čtverečních jako malé ostrůvky nespoutanosti mezi skulinami přísného řádu ulic (a dlažebních kostek)? Že možná nedaleko vašeho sídliště se právě odehrává záškodnická válka mezi dvěma druhy mravenců, která by se zcela jistě vyjímal v napínavém dokumentu Davida Attenborougha? Že na „savaně“ za zdmi krčské nemocnice objevíme místo afrických būvolů nám dobře známá mufloní stáda, kterým na zádech místo ptáků klubáků vyobávají parazity přizpůsobivé straky? Že to nezajímavé a očůrané nároží skvěle vyhovuje lišejníku, který dokáže přežít i v daleko extrémnějších podmínkách daleko na severu?

Foto: Archiv redakce

knížní okénko

Tohle vše totiž můžeme pozorovat na území Prahy a já bych vám ráda představila tři knihy, které vyprávějí pozoruhodné příběhy o divočině, již máme doslova na dohled. Všechny uvedené publikace jsou kromě podobného tématu propojené i personálně. Přispívající autoři se více či méně překrývají a z větší části vycházejí z intelektuální líhně okolo Přírodovědecké fakulty UK. Neúprosný souboj lidské civilizace a panenské divočiny v očích těchto odborníků vypadá trochu jinak, než se možná domníváme. Naše představa nepochybnitelné dichotomie mezi těmito dvěma póly vezme rychle za své, pokud se vydáme na vlastní průzkumnickou cestu, vybaveni poznatky zmíněných předních českých přírodovědců a badatelů. Výprava nám poskytne fascinující pohledy a svědectví o ohromné přizpůsobivosti různých organismů, kterým evoluce nadělila schopnost přežít v rychle se měnících podmínkách ovlivněných člověkem.

Lány řepkových polí a chudé monokulturní lesy jsou pro mnoho druhů atraktivní asi tak jako krajina na Marsu. Na českém území ale naštěstí najdeme i překvapivě prosperující enklávy. Tyto druhově rozmanité ostrůvky se zcela nečekaně koncentrují v rozsáhlé souostroví vmezeřené do urbanizovaného prostoru metropole. Praha, která je jedinečná svým krajinným charakterem členitého říčního údolí, nabízí vhodné prostředí pro mnoho biotopů a není tak s podivem, že zde najdeme 93 chráněných území. Pokud chcete vidět nejvíce druhů našich motýlů na jednom místě a zároveň ušetřit, pak není třeba

mířit do expozice Fata Morgana v botanické zahradě. Stačí si projít lokality stepního a lesostepního charakteru rozesté podél vltavského kaňonu, které jsou zároveň jedněmi z nejteplejších v Čechách. Jsou domovinou pestrých společenstev rostlin a představují tzv. *hotspot*¹ celoevropského významu.

Planeta Praha

Výše řečené osvětluje genezi názvu filmu *Planeta Praha*, který jste možná zaznamenali v kinech. Na české podmínky velmi slušné zpracování nabízí vyprávění stejně zajímavé jako mnohé dokumenty z dílny BBC, pokud se tedy místo Sira Davida spokojíte s Jiřím Macháčkem.

Kniha nám pak naservíruje velké množství exkluzivního obsahu, který se do filmu nevešel. Čtivým jazykem představuje překvapivá dobrodružství pražských plchů, roháčů, užovek podplamatých nebo mravkolvů. Vše je doplněné o komplexní ekologické souvislosti a mnoho snímků a nákresů, které knize dodávají ten správný badatelský charakter. Popadněte lupu a běžte honem prozkoumat ostrolist, který běžně roste v Alpách tam, kde lehávají kamzíci – najdete ho na betonových převisech u nákupního centra. Vezměte dalekohled a propátrejte střechy, zda někde nevykoukne krahujec nebo dokonce sokol. Zvědavcům kniha prozradí, kde si našly hnízdiště břehule ve vodovodních rourách nebo co udělá slípka zelenonohá, když jí hnízdo obsadí otravné nutrie. A co teprv, když nic netušíte, při obyčejné noční cestě z mejdanu, potkáte uprostřed silnice kmotru lišku?

PLANETA PRAHA

Ondřej Sedláček,
David Storch, Petr Šípek,
Jan Albert Šturma
JAKOST, 2020

MÁ SMYSL SI KNIHU POŘÍDIT, KDYŽ...

- Potřebujete zabavit děti na špinavém plácku mezi paneláky.
- Chcete vědět, jak chutná pečená nutrie.
- Milujete apokalyptické vize a potřebujete zjistit, za jak dlouho by celá Praha zarostla tisem červeným.
- Chcete si ospravedlnit močení na veřejných místech.
- Žijete v Brně a zajímá vás život na jiné planetě.

¹ Místo s neobvykle vysokou druhovou rozmanitostí

PRAŽSKÉ PTACTVO

Veleslav Wahl,
Petr Voříšek a kol.
Revolver Revue, ČSO, 2024

MÁ SMYSL SI KNIHU POŘÍDIT KDYŽ...

- Bezpečně nepoznáte kolihu malou od kolihy velké.
- Koketujete se spoluprací se CIA
- Nevidíte rozdíl mezi skálou a katedrálou.
- Vyžíváte se v květnatém jazyku z První republiky.
- Nevěříte, že Kvakoš noční hnízdí i v pražské Stromovce.
- Ve vás hlodá pocit, že za komunismu bylo líp.
- Potřebujete závaží k lisování květin.

- 2 Např. *racek bělohlavý, hohol severní, zrzohlávká rudozobá, potáplice severní, potápka rudokrká nebo třeba taková vzácnost jako hoholka lední.*
- 3 Online databáze pozorování ptáků pro odborníky i (polo)laickou veřejnost, jejíž záznamy jsou používány i při výzkumu, viz článek *Občanská věda na str. 14.*

Tak kdo tedy v Praze dává dobrou noc, aha? Když už jsme u té večerní zábavy, tipli byste si, proč nenápadnou bylinu, merlík smrdutý, nenajdete jinde než v okolí starých hospůdek a pajzlů? Miluje to tam, kde se vyskytuje ten správný typ štamgastů, co si chodí ulevit do záhonku – vyhovuje mu totiž dusíkaté prostředí. Jeho rodové jméno „smrdutý“ má ale ještě jiný původ, ale to už nebudu prozrazovat. Je jisté, že s touto knihou se nudit nebudete, a pokud máte konzumaci digitálních médií příliš roztržštěnou pozornost, pusťte si alespoň film.

Pražské ptactvo

Krátký a intenzivní – tak by se dal shrnout život ornitologa, právníka a odbojáře Veleslava Wahla, autora publikace *Pražské ptactvo*, která poprvé vyšla v roce 1945. Kniha zpracovávala velmi cenný terénní výzkum a pozorování ptačích druhů na území hlavního města, nové vydání ovšem zahrnuje mnohem víc než jen původní dílo, tehdy tak zásadní pro čerstvě vznikající ornitologickou komunitu.

V první řadě zde najdete umně zpracované historické peripetie samotného Wahla, jehož příběh by vydal na několik životů. Dozvíte se o jeho vášni k ptactvu, ale hlavně napínavé historky z odboje, kterého se účastnil za druhé světové války, a následně o jeho neplánovaném dvojím životě špióna CIA v nechvalně proslulých 50. letech, který vyeskaluje i ve Wahlův pohnutý konec ve spárech komunistických rozvědčíků.

Poznatky z ptačí říše, které teprve dvacetiletý Wahl sumarizoval ve svém díle, jsou dodnes jedinečným a velmi podrobným souborem terénních dat. Díky

němu máme přehled o změnách v početnosti jednotlivých ptačích druhů, vzrůstající oblíbenosti urbánní krajiny i o naopak ustupujících segmentech druhové diverzity v přilehlých vesnických oblastech rozrůstající se metropole. Kapitoly z původní knihy jsou umně doplněné poznámkami o aktuálním stavu dnešních biotopů v městském i příměstském prostoru. Pro čtenáře jsou asi nejzajímavější komentáře současných ornitologů, kteří se věnují aktuálnímu osídlení Prahy našimi opeřenými přáteli a procházejí zahrádkářské kolonie, sídliště a vilové čtvrti, ale i pražské letiště, a věnují se rovněž migrujícím ptákům², kteří v zimě rádi navštěvují centrum Prahy. Vše je zasazené do kontextu změny stavu od začátku minulého století dodnes, kdy se ke slovu dostává i teplejší klima. Data jsou okořeněná přehlednými tabulkami se srovnáním populací jednotlivých druhů. Historické záznamy obsahují zajímavé „špeky“ a kuriozity, které by udělaly velikou radost i uživatelům databáze *avif3* nebo facebookové skupiny Birding CZ.

Kniha *Pražské ptactvo* je výjimečná i svým designem a precizně vyvedenou grafickou stránkou, která byla oceněna v soutěži *Nejkrásnější české knihy roku 2023*. Najdeme zde úchvatné historické ilustrace Karla Svolinského i stovky současných od Jana Hoška, který mimochodem režíroval film *Planeta Praha*. Krásné dobové snímky V. J. Staňka potěší i oko čtenářů zhýčkaných precizními fotkami špičkových moderních objektů. Kniha je vhodným, ale ne zcela laciným vánočním dárkem, který udělá radost každému ptáčkaři i milovníkovi přírody. Se

Foto: Jana Vinklerová

svou váhou několika kilogramů je také doslova závažným argumentem proti současnému trendu minimalismu, který jakoby nepočítal s existencí přetékajících knihoven. Vášni sběratele pěkných knih na druhou stranu přeje trend online meetingů, kde můžete jen tak mimochodem do záběru vtěsnat výstavní skříň vašeho vytříbeného vkusu a intelektuální nadřazenosti.

Město naruby

Do třetice všeho dobrého je tu publikace co do obsahu a šíře záběru nejzajímavější, řekla bych až eklektická. Obrovská paleta autorů z mnoha oborů, jako je antropologie, botanika, zoologie, archeologie, krajinářství, psychologie či umění nám představí bohatou mozaiku pohledů na městský „meziprostor“.

Přírodovědný pohled je zde doplněn o perspektivu urbanistickou až filosofickou. Městskou džungli tak nevidíme jen jako příležitost k osídlení překvapivými druhy organismů, ale také jako prostor hodný zkoumání z pohledu lidské psyché.

Původní neochvějnou víru v pokrok a překotný rozvoj měst 20. století nahradil postmoderní relativismus, který se nevyhnul ani urbanistickým vodám. Jak vnímáme civilizovaný řád spořádaných ulic v centru Prahy a jaké významy nabízí chaotický a svobodný ráz periferie? Naleštěné bulváry v kontrastu se svým jungovským stínem, který číhá pod dopravně vytíženými mosty a ve ztemnělých zarostlých dvorcích. Tato kniha nasvětluje druhou a nezamýšlenou tvář vývoje měst a chce nás vytrhnout

ze stereotypního vnímání periferie jakožto přehlížené „pomlky města“, jak ji běžně vnímáme při dojíždění do práce.

Znáte ten stísněný pocit, který na nás padne u polorozpadlé staré vily nebo v hustém kroví za zastávkou, kam se chodí jen v případě nejvyšší potřeby? Toto podvědomé rozechvění vyvolává cosi hlubokého v nás – možná jsou to ozvěny divočiny, vzrušení z nepředvídatelnosti nebo také ostražitost k potenciálnímu nebezpečí. Chvění civilizace. Připomene nám, jak snadno si příroda bere zpět to, co jen malou chvíli necháme ležet ladem. Možná je drobný plevel mezi žulovými kostkami chodníku jen temnou předzvěstí apokalyptické vize zarůstajících lidských sidel. Chvění funkce města, kde jsou nově vybudované nablýskané komplexy

pro horní jedno procento snadno zpochybněny těsně přilehlými neudržovanými plochami, kam se nastěhovali lidé bez domova. Chvění významů. Je tenhle úzký zelený pruh podél řeky opravdová divočina, svého druhu džungle, kde nachází útočiště mnoho druhů živočichů, nebo naopak špína, bordel a semeniště odpadků, fetáků a dalších pochybných individuí; místem, kde slušný člověk nemá, co pohledávat?...

Inovativní využití městských brownfieldů a jiných ambivalentních prostor zkoumají kapitoly krajinářské a urbanistické. Krajinář Štěpán Špoula radí, jak pracovat i s tzv. „architekturou prázdna“ a poskytnout prostor pro spontaneitu věcem a komunitám vznikajícím zespoda. V jiné kapitole se antropolog Radan Haluzík zamýšlí, proč jsou striktně vymezené funkce dnešních

Vnořit se do křoví a objevovat zákoutí neprozkoumaná, možná i nebezpečná, vymykající se řádu všedních dní.

dětských hřišť překážkou spontánnějším hrám „na indiány“ a „na Rychlé šípy“, jak možná kdysi bylo běžné. Nedefinovaný prostor zákoutí a zarostlých dvorků zcela jistě vybízí k větší imaginaci, než sterilní, upravené a přehnaně bezpečné prostředí. My dospěláci také jistě vnímáme rozdíl mezi trochu ošuntělou, ale svobodnou Parukářkou, kterou můžeme využít pro širokou škálu aktivit, a ukázněnými Vojanovými sady, kde si šlapání po trávníku, natožpak jakákoliv jiná kratochvíle vymykající se spořádanému korzování, vyslouží minimálně pozdvižené obočí.

Město naruby ukazuje čtenářům odvrácenou stranu mapy, kde se návštěvníci nepohybují po chodnících a vyasfaltovaných trasách. Místo toho se nechají vést korytem Botiče, podél starého plynového potrubí či zarostlých kolejí. Tito turisté nenocují v bytech ani hotelích, ale pod mostem či v křoví a překonávají fyzické i mentální hranice toho, čemu říkáme město a jakým způsobem se díváme na tzv. vágní terén.

Kniha je nekonvenčním průvodcem dobrodruhů, kteří město testují na vlastní nebezpečí. Interakce mezi veřejným a soukromým prostorem vybízí ke

zkoumání hranic těchto významů a láká umělce i další tvůrčí osobnosti. Ke slovu se pochopitelně dostane i graffiti scéna (Epos 257) a další tvůrci, kteří v „prostoru mezi místy“ existují zcela přirozeně. Periferie je jejich habitatem a tak jako sýkory osídlují další místa poskytující potravu a přispívají své zvyklosti novým příležitostí, tak i street-artisti neustále hledají nové způsoby zkoumání stále se měnící městské krajiny.

Fascinující výlet do bizarních podob podobného bádání nabídne Albert Šturma, botanik a performer v jednom. V knize představuje niterný až extaticky pojatý způsob prožívání městské divočiny – *žít křoví* – který zahrnuje expedice do šedých míst na mapě, kam nevede žádná turistická značka. K opuštěným stavbám, bezdomoveckým sherwoodům a místům obývaných pouze „vágusy“ a jinými pochybnými existencemi. Okouzlen vyloučenými lokalitami společně s podobně postiženými přáteli experimentálně ověřuje, kde je ještě přípustné být svobodný ve výrazu i ve vzhledu. Šturma se kromě odborného ohledávání místní vegetace a botanických specialit nebo „vandrování městskou džunglí“ věnuje také performativním happeningům. Jak nejlépe *žít křoví*? Inu, v duchu mystické tradice ideálně vlastním transcendentním prožitkem. Za svitu ohně se komunita oddává semi-ironicky pojatému rituálu, kde jako svého světce přijímají Jana Nedvěda a jeho poselství oslavují pěním ód na *Igelit*. Křovináři zkrátka integrují religiозní prvky s trampskou tradicí romantiky pod širým nebem a úžasem poučených přírodovědců nad

dosud podceňovanými biotopy. Tato subkultura ukazuje vztyčený prostředníček všem akademicky se tvářícím snahám o intelektuální vysvětlení fenoménu „vágní krajiny“. Křovináři volí radikálně odlišný způsob. Osobitou performancí, balancující na pomezí jemného humoru a šílenství, zajistí svým vyznavačům archetypální prožitek divoštví uprostřed panelového sídliště či brownfieldu, který vynikne o to víc, když jen o pár metrů dál husté křoví volně přechází v administrativní komplex, kde korzují pečlivě upravení manažeři nadnárodních korporací s kelímkem předraženého *flat white*.

Závěrem

Pokud vás stejně jako křovináře láká poznávání městské divočiny doslova na vlastní kůži, tak hurá do toho. I za vašim panelákem se lze vydat na napínavou expedici. I vy můžete každý všední den, v krátké pauze na oběd nebo s kočárkem objevit zapomenuté či nevhledné, ale přírodovědně zajímavé plácky, které skrývají mnoho netušených pokladů. Tak jako Foglar zval kdysi své čtenáře k výpravám do tajuplných Stínadel starého města nebo na periferii, do vágních terénů Země nikoho,⁴ vyzývá tento článek k výpravě mimo bezpečné a vychozené ulice ukázněného světa. Vnořit se do křoví a objevovat zákoutí neprozkoumaná, možná i nebezpečná, vymykající se řádu všedních dní. Poskytnou nám ten vzrušující prvek divokosti, nepředvídatelnosti a pocitu rozechvění, který nám dospělým někdy uniká. Znovuobjevování světa dětskýma očima. Znovunalezení pocitu „poprvé“. Tak vzhůru za dobrodružstvím!

MĚSTO NARUBY

Radan Haluzík a kol.
Academia, 2020

MÁ SMYSL SI KNIHU POŘÍDIT KDYŽ...

- Máte rádi Honzu Nedvěda.
- Chystáte se na kariéru bezdomovce.
- Vás vzrušuje prolézat křovím.
- Po nocích děláte streetart, nebo urbex.
- Lákají vás krásy zarostlého nákladového nádraží Žižkov.
- Máte pepřák a nebojíte se ho použít.
- Už vás nudí Janek Rubeš a chcete autentičtější zážitek.

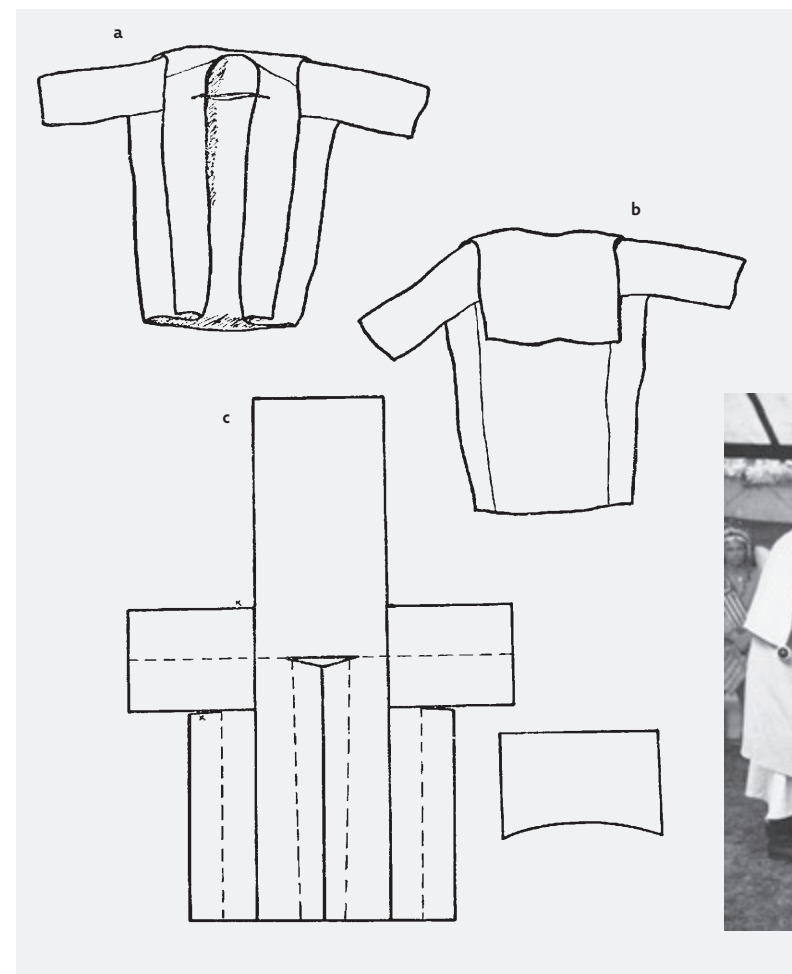
⁴ Viz Pavel Hošek: Evangelium podle Foglara – autor si všímá mýtického významu těchto míst, která jsou oku obyčejných lidí utajená a jejichž kouzlo si rychle podmaní dychtivou dětskou duší.

Halena

TOMÁŠ JURKOVIČ, Manehonga

← Celkový pohled
v rozloženém stavu

← Halena pohled
zepředu (a), ze zezadu
(b), a stříh (c); mužská
halena z Nižného
Klátova

↓ Hotová halena
se hodí i pro
nejslavnostnější
příležitosti

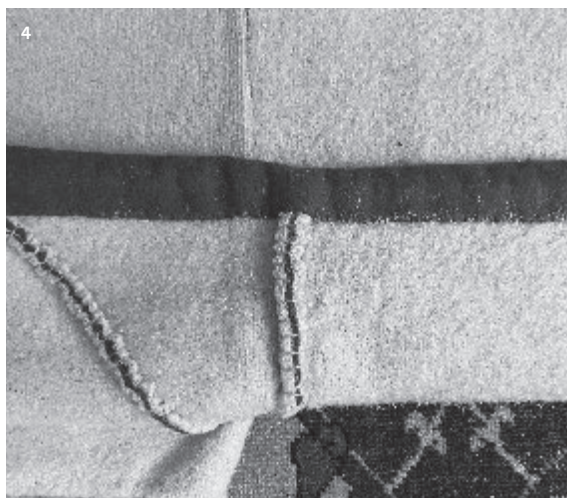
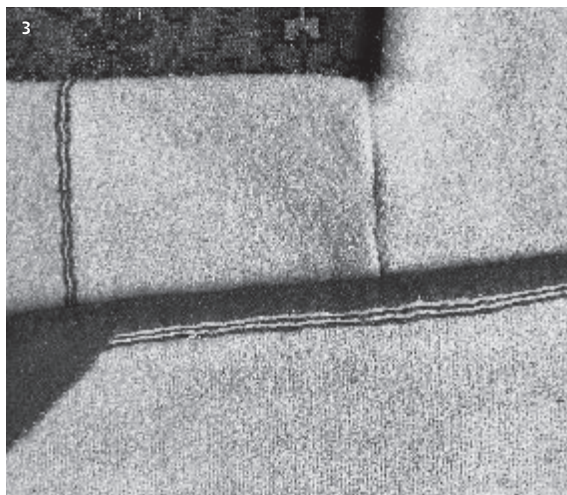
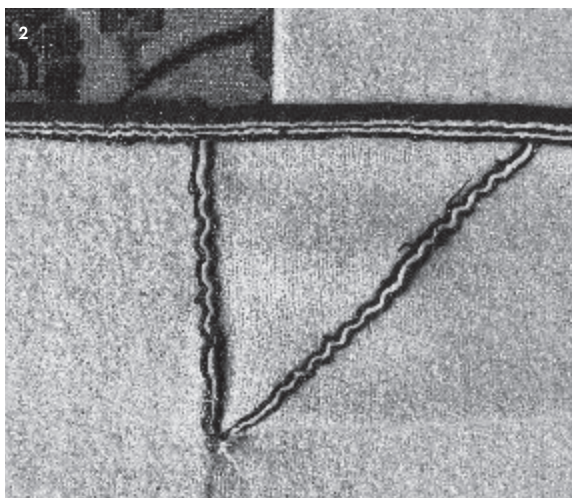
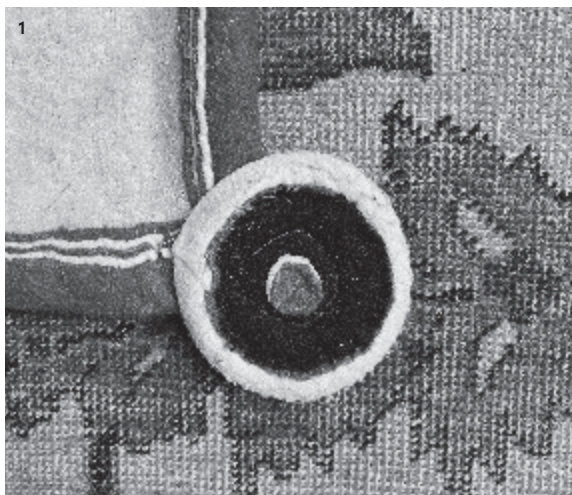

**Výraz halena
kupodivu neoznačuje
košili, ale jednu
z nejslavnostnějších
a nejnákladnějších
součástí tradičního
mužského oděvu,
svrchní kabát z bílého
hrubého sukna.**

Pokud znáš z Malé Fatry monumentální pomník Jánošíka nad obcí Terchová, možná si vybavíš i dlouhý kabát, který má slavný rodák přehozený přes ramena. Právě to je halena, karpatská obdoba indiánského kapote.

V kategorii činů 3 EE (*historické výrobky*) si ji můžeš započítat buď do historického zimního oblečení (nosila se přehozená jako plášť), nebo jako součást honosného oděvu. Byla totiž dost drahá, protože se na ni spotřebovalo hodně

sukna. Stříh byl ve všech oblastech víceméně tentýž, lišila se pouze výzdoba. Typickým znakem je vpředu otevřený stříh se založenými lemy, závěsný popruh na prsou a veliký hranatý „námořnický“ límec, sahající do třetiny zad. Ten se za deště dal přehodit přes hlavu jako provizorní kapuce. Rukávy haleny dokonce občas ani nesloužily k původnímu účelu, ale zašívaly se a fungovaly pak jako kapsy. Rozšířená byla od Moravy přes Slovensko až do Maďarska

a skoro v každé oblasti měla trochu jiné zdobení. Čím dál na jih, tím byla výzdoba a výšivky propracovanější a složitější, zvlášť maďarské halenky jsou zdobené opravdu hodně bohatě. Varianta, o které si tu teď povíme, bude vcelku jednoduchá a bude vycházet ze vzorů ze středního Slovenska.

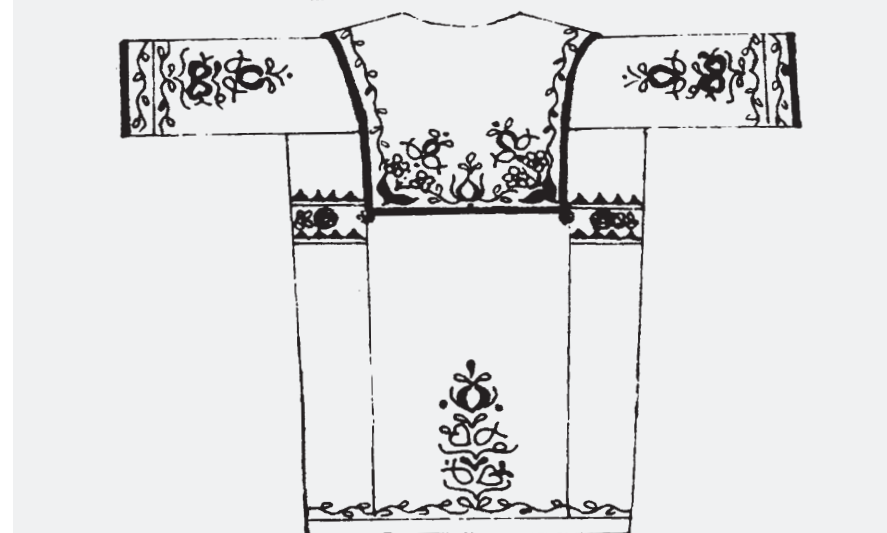
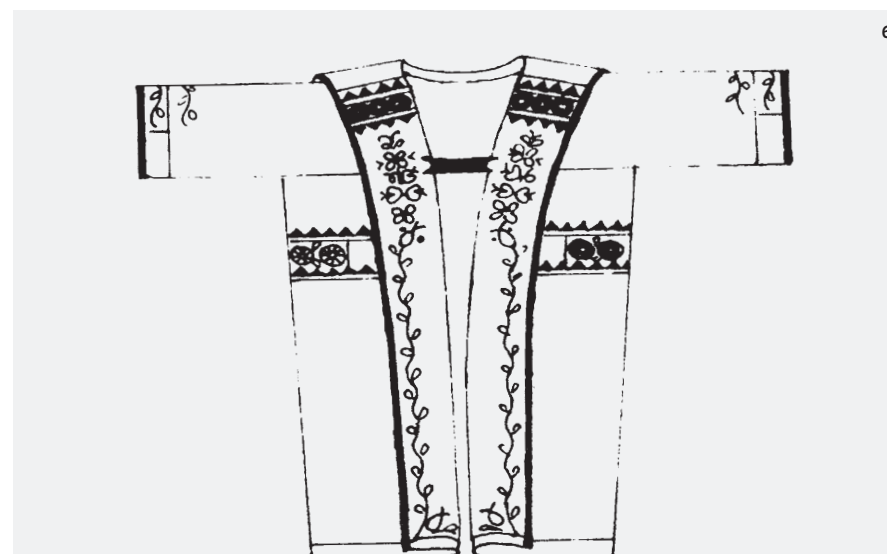
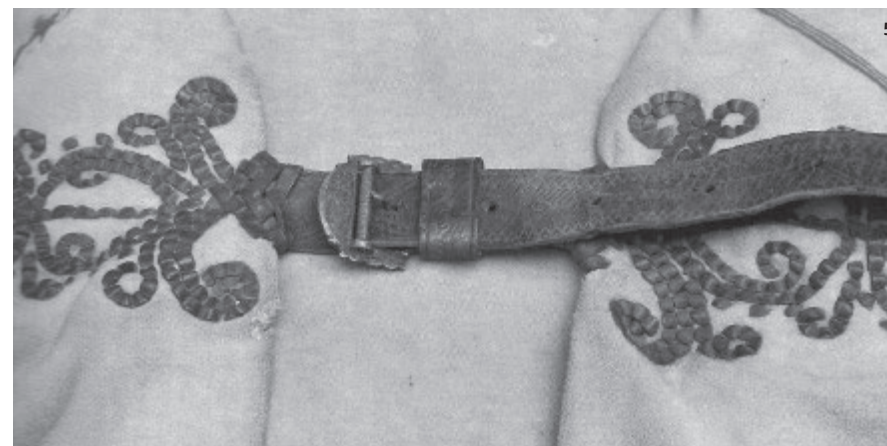
K výrobě budeš potřebovat vlněnou deku, tzv. „nemocniční“, v čistě bílém vyvedení. A pak ještě barevný flauš nebo sukno v červené a bílé barvě. Střih

naměř tak, aby ti halena sahala k lýtkům a rukávy od jednoho zápěstí k druhému.

Pro možnosti zdobení se zkus inspirovat obrázky různých variant halenky na stránkách uluv.sk. Pro zajímavost přidávám fotky verze, kterou jsem si ušil já. Na lemech límce a v některých švech je zdobená červenými a bílými proužky látky vloženými na střídačku do švů a pak z lícové strany sestřiženými co nejostřejšími nůžkami. Vznikne tak zajímavý efekt, připomínající zubní

pastu. Cípy límce jsou zdobené kolečky z deky, pošíty tenkou vlněnou látkou. Halena je na prsou sepnutá replikou tradičního řemene. Jejím autorem je mistr sedlák Jan Staněk, zvaný Děšť, kterému tímto ještě jednou moc děkuji. Přední díly je ale možné spojit jen napevno našitým pásem červené látky.

Pokud se pustíš do výroby, přeju hodně zdaru při šití a hodně radosti při nošení!

← Zleva doprava:
Detail cípu límce (1) •
Detail ozdobných švů (2) •
Detail lemování (3) • Detail
švů z rubu (4) • Ozdobný
úchyt řemene (5) • Příklad
bohatého zdobení (6)

ZDROJE

- uluv.sk
- *Slovenský ľudový textil*, Osveta, Martin 1957 (střih)
- *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska*, Veda, 1995
- Komarovská, Marta: *Pastierské umenie*, Tatran, Bratislava. 1987 (foto ozdobného úchytu řemene)

PLNÍME ČINY

3EE6 Historický honosný oděv

ČIN: Pro zvolené historické období se seznam se základními typy oděvů (střih, materiály, barva, lemy, výšivky, další zdobení.) Podle dobového vzoru vyrob včetně doplňků zdobený slavnostní mužský, ženský nebo obřadní oděv.

VELKÝ ČIN: Totéž, bude-li vše ušito v ruce.

Už jste někdy zkoušeli patnáctku?

Text: VLASTÍK RŮŽIČKA
Foto a obrázky: ADAM RŮŽIČKA

Hádankáři. Výtečníci ve vymýšlení hlavolamů, rébusů, hádanek a matematických hříček.

Pravidelně publikovali v novinách, společenských i odborných časopisech. Byli to popularizátoři vědy, propagátoři používání zdravého rozumu. Jedním z prvních byl Henry E. Dudeney (1857–1930), dlouholetý kolega ale i soupeřník dalšího významného hádankáře Samuela Loyda, o kterém bude řeč za chvíli. Z těch „mladších“ zmiňme Martina Gardnera (1914–2010), který vedl 25 let rubriku Matematické hry v časopise *Scientific American*. Jedním z nejznámějších hádankářů byl bezesporu již zmíněný Loyd (1841–1911). Uvádí se, že vymyslel na pět tisíc problémů a slušně se tím živil.

Hlavolam patnáctka snad vynalezl N. P. Chapman. V roce 1879 se již prodával, ale teprve

Sam Loyd mu o několik let později zajistil obrovskou popularitu. Proto se mu také někdy říká Loydova patnáctka (*15 Puzzle*, *Loyd's Fifteen*). V osmdesátých letech 19. století se stal hlavolam velkým hitem v Americe, Kanadě i v Evropě.

Před námi leží čtvercová krabice a v ní je naskládáno 15 čtverečků s čísly 1–15. Jedno políčko v síti 4×4 je prázdné, což nám umožňuje čtverečky posouvat. Promícháme je v hrsti a naskládáme je zcela náhodně do krabíčky. Naším úkolem teď

je pouhým posouváním **čtverečků srovnat podle čísel v pořadí od 1 do 15**, jako je to třeba na vstupní fotografii. Zkoušejte si to. Časem seznáte, že to v polovině případů tak pěkně srovnat jde a v polovině případů ne.

Tu druhou polovinu představují případy, kdy nám na konci vyjde sekvence 13, 15 a 14. Všechny ostatní sekvence (např. 14, 15 a 13, nebo 14, 13 a 15) se posouváním dílků dají převést na jednu z těch výše uvedených sekvencí: buď 13, 14 a 15 (obrázek A), nebo 13, 15 a 14 (obrázek B). A tu druhou

sekvenci na tu první pouhým posouváním kamenů nezměníme, i kdybychom se rozkrájeli. Přes to nejede vlak.

Je k tomu matematická teorie. Když si naskládáte čísla do kra-

hlavolamu. Vyjdete ze správného uspořádání a posouváním to hodně zpřeházíte. Spočtete počet inverzí a seznáte, že to je vždy sudé číslo! Při sudém počtu inverzí je úloha řešitelná. Lichý počet inverzí znamená neřešitelnost úlohy. Nu a konečné pořadí 13, 15 a 14 obsahuje jednu inverzi. Lichý počet...

Filuta Sam Loyd nicméně prodával hlavolam se čtverečky uspořádanými tak, že čísla už byla srovnána až na poslední dvě – ta byla v pořadí 15 a 14, pak následovalo volné políčko. A úkolem, na jehož řešení vypsál Loyd velkou finanční odměnu, bylo srovnat čísla zase v tomto uspořádání, ovšem s tím, aby i čísla 14 a 15 byla ve správném pořadí. Snadno pochopitelný problém s velkou finanční odměnou – Loyd dokázal lidem doslova zblbnout. Dnes se tomu říká dobrý marketingový tah. Loyd dobře věděl, že je

to neřešitelné, a o své peníze se tedy bát nemusel.

Ale my to po vás nechceme úplně přesně tak, jak to požadoval Sam Loyd. Nenechte se tím ovlivnit. Zapomeňte na to. Přetřete si ještě jednou pečlivě naše tučně vysazené zadání. A vyjde-li vám na konci 13, 15 a 14, tak to prostě zkuste uspořádat jinak. V souladu se zadáním.

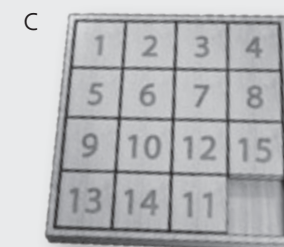
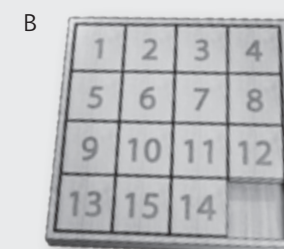
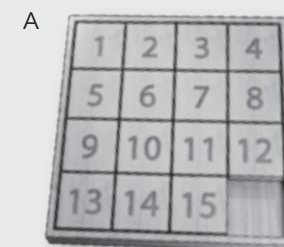
Jak „jinak“?

No prostě jinak!

Až když si opravdu nebudete vědět rady, nahlédněte na další stránku.

Snadno pochopitelný problém s velkou finanční odměnou dokázal lidem doslova zblbnout. Dnes se tomu říká dobrý marketingový tah. Sam Loyd ale dobře věděl, že je to neřešitelné, a o své peníze se tedy bát nemusel.

bičky náhodně, tak už z jejich uspořádání můžete spočítat, jestli to uspořádat půjde, nebo ne. Ono záleží i na tom, na jakém řádku má být to prázdné políčko. Má-li být na konci čtvrtého řádku, jako tomu je na obrázcích A–C, pak možnost řešení závisí na počtu inverzí (počtu dvojic čísel, kdy je v pořadí větší číslo před menším). Na obrázku C jsou to například dvojice: 12–11, 15–13, 15–14, 15–11, 13–11 a 14–11. Těch dvojic je šest. Můžete si to ověřovat i opačným postupem než při řešení

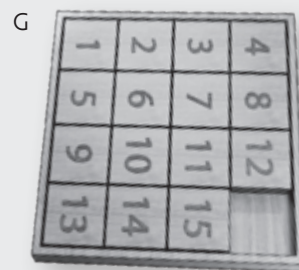
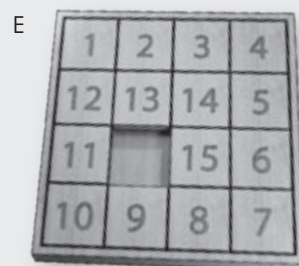
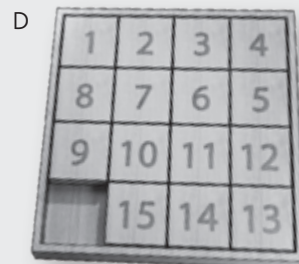
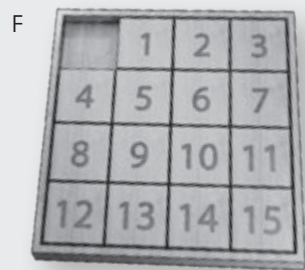

ŘEŠENÍ PATNÁCTKY

Hlavolam má překvapivě vícero řešení. Čtyři uvádíme na ukázkou (obrázky D, E, F, G), další už si odvodíte. Přesně v souladu se zadáním. Pěkné, že?

Pohrajte si s tím. Můžete měnit jedno řešení za další, přesouvat je mezi sebou. Část jich lze odvodit ze sestavy na obrázku A (13, 14, 15), část ze sestavy na obrázku B (13, 15, 14).

On ten problém není zas až tak složitý (když víme, jak na to). Ale váže se k němu i významná matematická teorie. A učí nás – v obecné rovině – učinit někdy onen příslovečný krok stranou. Podívat se na možnost řešení problému z jiné strany, než bylo zatím obvyklé.

Hladové krky

Brynzové pirohy ze Spiše

Výborné jídlo k zasycení a zahřátí nejen pro studené zimní měsíce. Po notoricky známých haluškách je to také další možnost, jak naložit s brynzou.

Brambory uvař ve slupce a prolisuj lisem na brambory. Nebo je můžeš i nastrouhat na jemném struhadle, ale lisem je to raz dva a mnohem méně se zamažeš.

Část brambor dej stranou na přípravu náplně, ke zbytku přidej vajíčko, mouku a sůl a vypracuj z toho těsto.

Těsto rozválej na válu poprášeném moukou a rádýlkem nakrájej na obdélníčky.

Zbylé brambory smíchej s polovinou brynzy na náplň do pirohů.

Obdélníčky naplň, přelož vej-půl a pevně stiskni okraje k sobě, aby pirohy držely pohromadě.

Vař je ve vroucí osolené vodě, dokud nevyplavou.

Posyp je zbylou brynzou, sekaným koprem a do křupava vyškvařenou slaninou.

TOMÁŠ JURKOVIČ, Manehonga

- 1 kg brambor
- 300 g hrubé mouky
- 1 vejce
- Sůl
- 500 g brynzy
- 80 g uzené slaniny, té nejobyčejnější
- Kopr

ZDROJE

- DOBROVOLNÝ B. 2001: *Zábavná matematika. Základní kniha matematických hříček*. Levné knihy, Praha, 224 s.
- SINGH S. 2000: *Velká Fermatova věta*. Academia, Praha, 199 s.
- en.wikipedia.org/wiki/15_Puzzle
- mozkolam.cz/mechanicke-hlavolamy/patnactka/
- cs.wikipedia.org/wiki/Sam_Loyd
- cs.wikipedia.org/wiki/Patn%C3%A1ctka

Zdroj

Pilková, Silvia: *Poklady slovenskej kuchyne – Spiš, Gemer, Tatry, Zamagurie*. Ikar, Bratislava 2013

Poznej a chraň!

Tohle heslo bylo za mého mládí běžným synonymem ochrany přírody. Jasně z toho vyplývalo, že jestliže přírodu poznávám, pak k ní získávám vztah a je-li potom v ohrožení, tak ji chci zachovat – chránit.

Text: PETR VILHELM, Willy
Foto: ZDEŇKA VILHELMOVÁ

Autorem tohoto hesla byl Ota-
kar Leiský, Ralf. Měli jsem s Lo-
ganem to štěstí, že jsme s tímto
významným českým propagáto-
rem ochrany přírody byli v užším
kontaktu. A později, když jsme
se začali hlouběji seznamovat
s dílem E. T. Setona, bylo pro nás
tohle motto naprosto logickou
součástí lesní moudrosti, proto-
že příroda je zcela jasně hlavním
hřištěm ve hře zvané woodcraft.

Dnes ve společnosti více než
ochrana přírody rezonuje sou-
sloví enviromentální výchova.

Environment je kdysi nic neří-
kající anglické slovo, které však
u nás v posledních letech doslo-
va zdomácnělo. Z angličtiny se
překládá jako životní prostředí,

ovšem v originále je termín en-
vironment používán nejen pro
životní, ale i pro prostředí obec-
ně. Je-li potřeba to upřesnit kon-
krétněji, používá se pak termín
natural environment. Nebojuji
v LLM proti používání slova en-
vironmental, jen si myslím, že by
heslo *Poznej a chraň!* bylo pro
mladé hledače lesní moudros-
ti lépe uchopitelné. Je otázkou
jestli chceme být jen cool, a nebo
říkat tak nějak napřímo a jedno-
dušeji, o co nám vlastně jde.

Radost z poznávání přírody,
z objevování nových pro mne ne-
známých druhů, zjišťování vzá-
jemných souvislostí, to je pro
mne jeden ze základních pilířů
lesní moudrosti a také zdroj ne-
konečného potěšení.

Abych uvedl alespoň nějaký
příklad, přidám kraťounký pří-
běh. Asi před 15 lety jsme díky
slovenským kamarádům Jačkovi
a Mišovi získali na týden klíč od
jedné lovecké chaty uprostřed
NP Muráňská planina. Nebyli
jsme se Zdeňkou v tomhle nád-
herném kraji už mnoho let, a tak
jsme s nadšením každodenně vy-
ráželi na průzkumné výpravy, ra-
dovali se z jarních kytek, toulali
se po koňských pastvinách a pro-
lézali rokle.

Jeden den si to takhle šla-
pe me po obyčejné lesní cestě, my
kluci vpředu a manželka někde
vzadu. Najednou jsme zaslechli
Zdenčin naléhavý výkřik:

„Prosím vás, stůjte! Vraťte se
zpátky!“

Naléhavost jejího hlasu mne
hned překloupila do záchranář-
ského módu. Napadlo mne, že
by mohlo jít o útok zmije. Byl
krásný horký den, tedy ideál-
ní chvíle na vyhřívání *vreteni-
ce* někde na slunci. Rychle se
vracíme. Nacházíme však ab-
solutně rozzářeného v tu chvíli
minimálně o třicet let mladší-
ho človíčka. Slovenští kamarádi
se ptají, o co jde, a Zdeňka jen
s úsměvem ukazuje vedle cesty
na několik exemplářů rozkvet-
lých střešníčků.

„Jaj toto..., takých je tu všade
veľa.“

Zatímco si s ženou prožívá-
me pocity úspěšného sibiřské-
ho hledače ženšenu, Slováci jen
shovívavě čekají, až si ti legrační
Pražáci zdokumentují ten svůj
úžasný „objev“.

My jsme tuhle rostlinu toužili
spatřit na vlastní oči už dávno.
V Čechách totiž roste jen na ně-
kolika lokalitách a jsou to místa
celkem držená v tajnosti. Bez-
ohlední zahrádkáři, kteří si ji
přesazovali na svoje zahrádky,
tak některé lokality málem vy-
drancovali. Při našich mnohých
cestách do karpatských hor jsme
pořád doufali, že se s nádher-
nou rostlinkou – *črievičníkem*
papučkovitým jednou setkáme.

Pokaždé, když mne v životě po-
tká podobný zážitek, vzpomenu si
na jeden citát Karla Čapka: „Nej-
krásnější na světě nejsou věci,
ale chvíle, okamžiky, vteřiny...“

**Nejkrásnější
na světě nejsou
věci, ale chvíle,
okamžiky, vteřiny.**

Karel Čapek

PLNÍME ČINY

2K1 Volně rostoucí byliny
Urči volně rostoucí byliny
(kromě trav).

ČIN: 40 zástupců
VELKÝ ČIN: 80 zástupců;
60 z nich najdi v přírodě,
nález si zaznamenej.

VZPOMÍNKA NA PAMPELIŠKU

Eva Brožová, 20 let

Milovala lidi a hledala v nich vždy to dobré. Byla neskutečně vnímavá a empatická, plná lásky, nesoudící, otevřená jiným názorům. Měla silnou potřebu pomáhat lidem kolem sebe. Viděla věci, které jiní nevidí.

V den zimního slunovratu 2023 zloba a zášť vzala naši Pampy budoucnost pod Velkou medvědicí.

Byla dcerou, sestrou, kamarádkou a členkou kmene Bobrů z Říčan. V našich woodcrafterských kruzích byla známá jako Pampeliška. Byla vždy milá, laskavá a ochotná pomoci, ať už na schůzkách kmene, tábořeních, ligových akcích, v Banátu či kdekoli jinde.

Řekla by, žijte...

rodiče Pampelišky

Ekologické aktivity kmenů LLM

Kmen Trilobit v rámci Patronátů provádí entomologický průzkum lokality s Pavlem Trávníčkem z Pestrého Polabí, z.s. (1); Kmen Otyókwa sází 1400 stromů pro Městské lesy Velešín (2); Pošťolka z Trilobitů pálí nahranou trávu na lokalitě (3); Otyókwa při úklidu a čištění Římovské přehrady (4); Dětská část kmene Walden sází stromy na loukách Kosího potoka jako součást projektu 72 hodin dobrovolnických prací ČRD (5); Kmen Tate Osmaka se účastní ekologického programu Den otevřených úlů (6).

Woodcraft

Rád si náš časopis vychutnáš na papíře? Získej včas předplatné!

Tištěný časopis již není součástí automatického předplatného v rámci příspěvků LLM. Chceš-li podpořit existenci časopisu Woodcraft v jeho tištěné podobě, vyber si jednu z možností předplatného a objednej na obchudek.ligalesnimoudrosti.cz již dnes.

BASIC

Online na rok

- + Aktuální číslo v pdf
- + Výběrové články online

99 Kč

Pro členy LLM zdarma.

BALÍČEK

Předplatné na 2 roky

- + Tištěné číslo až do schránky
- + Aktuální číslo pdf v e-mailu
- + Výběrové články online

720 Kč

Platí pro roky 2025 a 2026.

STANDARD

Předplatné na rok

- + Tištěné číslo
- + Aktuální číslo v pdf
- + Výběrové články online

380 Kč

Samostatné číslo za 99 Kč.

Pokud dáš přednost odběru časopisu jen v pdf, můžeš redakci podpořit také přímým darem, který pomůže nově vznikajícímu webu casopiswoodcraft.cz a zajistí udržitelný chod našeho týmu. Stačí načíst QR kód bankovní aplikací a zadat jakoukoliv částku.

